

90-1
L 178

BRIEDIS

LATVIEŠU STRĒLNIEKU priekšteči ir divi zemessargu bataljoni, kas 1915. g. aprīlī atsita vācu caurrāvumu pie Jelgavas. Tad nāk no sabiedrības ierosinājums apvienot latviešus atsevišķās karaspēka daļās, un domnieki Zālītis un Goldmanis liek to priekšā virspavēlniekam. Formēšanu atļauj 19.jūlijā. Tai pašā dienā abi domnieki publicē vēsturisko uzsaukumu „Pulcējaties zem latviešu karogiem!”, kuru sacerējuši Skalbe un Ņeņiņš.

Sākās jauns posms mūsu tautas vēsturē.

Pēc gadu simtņiem latvieši tver ieročus. Viņi tic — *stunda ir sīdusi, tagad vai nekad* — kā sauc uzsaukuma liesmainie vārdi. Virza raksta: „Visa tauta cerēja uz kaut kādu jaunu laikmetu, uz lielu atmaksu saviem apspiedējiem, kuri ar šausmām, izmisumu un asarām no laika gala bija piepildījuši visu mūsu vēsturi. Dziļa nojauta viņiem sacīja, ka latviešiem šajā karā jāiet priekšgalā un ar pašreizējo cīņu jāiegūst kādas mūžīgas tiesības, lai viņi varētu ieiet vēsturē kā brīva tauta”.

Pat klusākais latviešu dzejnieks Krūza sauc:

Zem karoga no jauna rindās stājies,
Lai salauztu reiz varas lāstu ļaunu,
Un nelokies, lai kā tev kaujā klājies,
Ej atriebt visu nodarīto kaunu,
Kas krādamies tik ilgus mūžus krājies,
Un nepabeigto cīņu sāk par jaunul!

„Daugavmala pilna ļaužu“, raksta A. Kroders, — „viss vienos ziedos. Uz platās upes ūdeņiem šūpojas desmitām liellaivu. Tās bija sabraukušas aizvest pirmos latviešu strēlnieku brīvprātīgos. Mātes, līgavas, māsas un draugi stāv un

---

CENA Savienotās Valstīs un Kanadā — 85 centi, Anglijā — 4 šiliņi, Australijā — 6 šiliņi, Skandināvijas zemēs — 3:25 zviedru, dāņu vai norveģu kronas, Vācijā — 2,50 markas. Dienvidamerikas zemēs, Francijā un visās citās atsevišķi neminētās valstīs — 50 amerikāņu centi.

BIRL

90-1
178

dubl.

g

BRIEDIS

Īss dzīves stāsts ar 12 ilustrācijām
Pēc Aleksandra Plensnera manuskripta
sastādījis M. Akmenājs

APGĀDS ZELTA ĀBELE 1963

80

Redaktors pulkvedis K. Lobe
Ģīmetni vākam linoleumā griezis
Mārtiņš Štrovalds

Copyright M. Goppers, Publisher.

1.—3.000.

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTEKA

~~91-30.636.4ep~~
0306M4277

Printed in Sweden

1.

„Brieža dzimtene ir Latgales milzu mežos, uz kuriem viņa tēvs no Vidzemes bij aizgājis, atzīdams Vidzemes kungu varu par pārāk netaisnīgu un sūru,” raksta 1916. g. beigās krājumā „Latvju Strēlnieks” A. Laiviņš, — „atstāstīšu te no kapteiņa Brieža dzīves gaitas to, ko esmu dzirdējis no paša varoņa mutes. Tur, Vitebskas guberņas robežās, vecais latvju zemes rūķis saņēma kādu meža gabalu, uzcēla tā vidū māju un lida līdumu, lai viņa druvas te zaļotu un briedumā dzeltētu. Šajā līdumā piedzima kapteinis Briedis.

„Bērības gadus pavadīja vecāku mājās, kur mīlās mātes glāsti ieaudzināja zēnam dziļas reliģiskas jūtas. Veltīts ar šādu garīgās dzīves pamatu, zēns sāk iet skolā, uz kuru viņš iet ar lielu prieku. Beidzis pagasta un draudzes skolu, jaunais censonis grib iet tālāk skolā, bet vecāku tukšā roka lāga nespēj tālāk vadīt. Tomēr jaunais gaismas meklētājs neapstājas pret nabadzības grūti uzvaramiem šķēršļiem. Viņš pats grib tālāk iet.

„1902. g. uz visiem laikiem viņš atstāj tēva māju. Aizbrauc uz Daugavpili, kur atrod pajumti pie radiem, un iestājas sešklasīgā pilsētas skolā. Kārtīgi gadu pēc gada beigdams ar labām sekmēm klasī pēc klases, zēns atlicina laiku arī savai brīvajai reliģijas daļuma meklētai dzīvei, atsvešinājas no ielaišanās draudzībā ar biedriem (pēc viņa pārlicības viņam neviena ista drauga nav bijis), jo nepatīk viņu vieglprātība, un ar stundu došanu citiem pelna līdzekļus grāmatu iegādāšanai. Viņa sapnis — palikt kādreiz par mācītāju, kas iet cīņā pret tikumisku pagrimšanu, kāda diezgan lielā mērā šķīta Briežam krievu-japaņu kara laikā. Šī sava sapņa visdrīzāku sasniegšanu ieskatīja ar iestāšanos klosterī.

„Beidzis pilsētas skolu, jauneklis brauc uz kādu klosteri, lai iepazītos ar tā dzīvi un tad iestātos tajā. Bet ceļā notiek gadījums, kas kā ar aukstu ūdeni aplej jaunā meklētāja karsto

dvēseli. Necik tālu no klostera, pie stacijas Belija Berega, viņš satiek divus piedzērušus mūkus. Briedis žūpību tur par cilvēku vislielāko netikumu, un nu taisni tos, par kādu pats vēlējies būt, redzēja iestīgušus šajās padibenēs. Tas bija pazemojums un sāpīgs sitiens dzīves daļuma un nevainības pielūdzējam. Tas, ko gadiem ilgi sevī lolojis, piepeši jāatmet. Ne! Uz klosteri vairs nekad nebrauks! Tad tāda bij tā dzīve. . .

„1905. g. rudenī Briežam rodas jauns mērķis. Tas ir — kara dienests. Visu ziemu citīgi mācījās un 1906. g. pavasarī Orlas kadetu korpusā nolika vajadzīgo eksamenu, un nākošu rudeni izturēja konkursa eksamenu Pēterpilī, Vladimira junkuru skolā. Šeit sākās gluži jauna dzīve, gluži pretēja viņa bērnības un pirmās jaunības dzīves sapņiem. Jaunā dzīve ir bārga, atbildīga, bet varonim cienama. Skolā viņš labākais skolens.”

Precizēsīm dažus datus. Fridrihs ir bijis tēva Andreja un mātes Jūles, dzim. Ģermanes jaunākais bērns, dzimis 1888.g. 23. jūnijā pēc toreizējā kalendara, *resp.* 5. jūlijā tagadējā skaitībā. Viņam bijuši vēl māsa un brālis. Dzimšanas vieta ir Kļenoviku mājas toreizējā Lavšas pagastā Vitebskas guberņā, uz kuriem viņa vecāki bija izceļojuši no Vidzemes 6 gadus agrāk. Divi iepriekšējās skolas bija Lavšas pagastskola un Vitebskas draudzes skola. Pie māsas, kas aizprecēta uz Daugavpili pie kāda dzelzceļa strādnieka, viņš varējis piemesties, apmeklējot Daugavpils pilsētas skolu. Pilsētas skolas bija augstākās pamatskolas, diezgan iecienītas no tiem, kas centās pēc izglītības, bet nespēja maksāt ģimnaziju un realskolu dārgo mācības maksu. Piemācoties, sevišķi valodas, pāriešana no pilsētas skolas uz realskolas priekšpēdējo klaši nebija reta parādība. Retāka gan — sagatavošanās pašmācībā gala pārbaudījumiem pie kādas vidusskolas — kā Brieža gadījumā. Kadetu korpusu vispārizglītojošās klases, kas deva pilnas vidusskolas tiesības, bija viens no iecienītākiem skolu tipiem šādos gadījumos.

Uz pilsētas skolu Briedis aiziet 1902. g., 14 gadu vecumā, un pabeidz to 1905. g., 17 gadu vecumā. Viņš tātad nebūs vis gājis „kārtīgi gadu pēc gada” cauri visām sešām klasēm,

bet iestājies jau ceturtā klasē, kas arī saprotams pēc pamatskolas un draudzes skolas beigšanas.

Zīmīgi, ka Briedim doma kļūt par virsnieku nobriest tieši 1905. g. rudenī. Fr. Brieža brālis palīdzējis vēlāk noskaidrot nelaiķa bērniības un jaunības posmus. Te būtu atzīmējama viņa lielā mācīšanas un lasīšanas-dziņa jau no mazotnes, kas nereti traucējusi gana pienākumu uzmanīgu izpildīšanu. Lopīņi, kas parasti labi novērotāji, centušies izmantot sava uztrauga iedziļināšanos grāmatā. Pret mājnietu pārmetumiem zēnu tādos gadījumos aizstāvējis tēvs: „Lai puika lasa un mācās. Varbūt kas iznāks.”

Laikam nebūs bez sava iespaida militaras gaitas izvēlē arī Briedim tas, ka bija grūti saskatīt kādas citas iespējas tālākās izglītošanas ziņā ilgāku laiku un lielākus līdzekļus prasošās augstskolās. Nav redzams, kur viņš ar karavīra dzīvi būtu jau vairāk iepazinies nekā, piemēram, nejausā gadījumā ar pāris mūku uzvešanos. Ja tas viņam bija radījis tik smagu vilšanos, varēja taču domāt, ka tādi gadījumi būs citur ne mazāk. Droši vien viņš, kas tā mēdza visu apsvērt, arī to bija pēmis vērā un izlēmis, ka kara dienesta stingrība un tā uzdevums tomēr cilvēka moralo būtību patur idealākā ievirzē nekā civilā dzīve. Kara dienestu viņš no paša sākuma pēmis ne kā līdzekli, bet sava īsta mērķa būtību, censdamies tanī iedziļināties pilnīgi.

Fr. Briedis tātad bija izvēlējis visstingrāko skolu un vissmagāko, pat dzīvību prasošo arodu, kas bez tam bija ļoti slikti atalgots un toreiz vēl vieglprātīgi pulgots no tā sauktās progresīvās sabiedrības.

Līdz 1910. g. reformai kājnietu virsnieku sagatavošana notika divejāda tipa skolās — kara skolās un junkuru skolās. Pirmās uzņēma tikai kadetu korpusu audzēkņus, un tās beigušiem bija arī savas oficiālas priekšrocības dienestā, otrās — bija 3 un divgadīgas. Divgadīgās uzņēma dažāda tipa vidusskolas beigušos vai pie karaspēka daļām sagatavojušos — visus pēc iestāju pārbaudījuma. Vladimira divgadīgā junkuru skolā, kas 1910. g. pardēvēta kara skolā un bija viena

no vecākām un ievērojamākām, Fr. Briedis iestāju pārbaudījumu izturēja 1907. g. rudenī.

„Liktenis arī mani noveda 1908. g. Vladimira kara skolā”, pastāsta A. Skurbe, „kur pirmā kursa iziešanai tiku iedalīts 3. rotā. Briedis bija pabeidzis pirmo kursu ar ļoti labām sekēm, arī ar savu enerģiju un kareivisko stāju ieguvis priekšniecības uzticību, un viņu nozīmē par 2. rotas virsseržantu. Virsseržanta amats kara skolā nav tikai goda amats. Uz viņa pleciem arī daļa atbildības par junkuru audzināšanu, it sevišķi brīvajā laikā, pie rīta apskatēm, maltītēm un vakara jundām.

„Kara skolā bija pavisam četri virsseržanti. Spilgti viņu vidū izcēlās Briedis ar savām ātrām kustībām un veiklo izdarību. Viņš bija labs paraugs ātrai uztverei, apķērībai, ātrai domāšanai un ātrai rīcībai. Vidēja auguma, slaidš, viņš arvien glīti un nevainojami ģērbies. Savus rīkojumus un komandas izrunā skaidrā, skaļā balsī, ar lielu noteiktību. Nekad savas pavēles nemaina, ar junkuriem nedraudzējas, bet ir taisnīgs, patīkams un vienlīdzīgs ar visiem. Atvaļinājumus Briedis izmanto reti, bet čakli mācās un gatavo militāros uzdevumus. Personīgi tiku viņu redzējis tikai 3—4 reizes Lielajā teatrī baleta izrādēs un 3 reizes jaunajā cirkū vispasaules cīkstoņu sacīkstēs. No visa varēja spriest, ka Briedis apņēmis kā pirmais beigt kara skolu un šī mērķa sasniegšanai veltīja visu brīvo laiku. Kad viņu satiku vienatnē, izdodam junkuriem rakstāmlietas, viņš apskatīja manu vārdu uz pieprasījuma un īsi jautāja latviski: „Latvietis?” Pēc manas atbildes, viņš tāpat īsi atteica: „Latviešiem vajaga čakli mācīties, lai labāk beigtu kara skolu, jo bez tā mēs nekur tālu netiksim.” Biju sagatavojies vēl uz daudziem jautājumiem, bet tanī brīdī ienāca klases inspektors, un mēs sarunu pārtraucām.

„Uz Ziemas svētkiem nāca zināms, ka pūsgada pārbaudījumu izturējuši kā pirmie 1. rotas virsseržants N. un 2. rotas virsseržants Briedis ar līdzīgām atzīmēm. Šo reto sagādīšanos dzīvi apsprieda skola, un cik varēju nojaust, junkuri labprāt būtu redzējuši pirmā vietā Briedi. Mani kā latvieti arī tas

interesēja, jo pusgada pārbaudījumus pirmā kursā kā pirmais izturēja latvietis Jāzeps Baško, kas ar mani bija kopā 3. rotā. Tanī laikā Vladimira kara skolu apmeklēja pavisam 6 latvieši, un visi mēs beidzām kara skolu kā seržanti vai kapraļi. J. Baško manā izlaidumā beidza kā otrais.

„Kad satiku Briedi togad pēc Ziemas svētkiem un apsveicu viņu jaunajā gadā, tad pie viena apsveicu arī ar sekmēm pārbaudījumos. Briedis kā parasti kodīgi atbildēja: „Vēl daudz verstes makaronu jānotiesā (makaroni ar kotletēm bija katru dienu brokastīs), un galvenais, šaušanai nepieciešams daudz pulvera.” Viņa izteicienā tomēr bija manāma zināma pašapziņa un apņemšanās, un varēja saprast, ka viņš vajadzīgo pulveri sagādās. Tikām arī ar Baško runājuši par Brieža sekmēm. Viņš man stāstīja, ka viņam gadījies noklausīties Brieža atbildes kādā repetīcijā kara ģeografijā. Briedis atbildējis uz visiem jautājumiem spīdoši un dzelzceļa mezgla schemas visas attēlojis uz sienas tāfeles. Lektors esot pateicies Briedim un teicis, ka viņš atbildi novērtējot ar augstāko atzīmi. Tālāk Baško teica: 'Ja gribi turēties pirmajās vietās kara skolā, tad tāpat kā Briedim no atvaļinājuma jāatsakās'. Jāatzīstas, ka Brieža cenšanās arī uz mums atstāja labu iespaidu, un mēs arī vienu otru atvaļinājumu izlaidām, lai labāki sagatavotos priekšmetu pārbaudēm.

„Kā virsseržants Briedis bija diezgan patstāvīgs un par saviem pakļautiem vajadzības gadījumā iestājās.

„Bija gadījumi, kad taktiskās lauka mācībās Briedis rādīja savu īpatnējo izdomu. Divpusīgos bataljona manevros viņa izlūkiem bija jāapzīmē, ka tilts pār mūklaino upi uzspridzināts. To parasti apzīmēja ar petardēm, kad ienaidnieks tuvojās. Briedis uz savu galvu lika petardes lādiņu ievietot skārda kārbā, kas sprādzienu pastiprina, un izjauca pa istam tiltu. Zinu tik daudz, ka mēs kājnieki tikām upītei pāri pa sasviestiem kokiem, bet gvardes eskadrons pāri netika — tam bija jāmēro garš apkārtceļš.

„Nakts mācībās arī notika Brieža ierosināti pārsteigumi. Visās taktiskās mācībās par komandieriem nozīmēja vecāka kursa junkurus, lai viņiem būtu prakse atrisināt uzdevumus.

Uzdevumus deva skolas virsnieki, paši piedaloties tikai kā novērotāji. un vadītāji. Vienā nakts vingrinājumā Briedis uzdod savam izlūkam izrāpties cauri „ienaidnieka” apsardzības līnijai un pievienoties ar savu telefona vadu pretinieka telefona tīklam. Junkuram tas arī izdodas. Nakts vidū Briedis dod ienaidniekam telefonisku rīkojumu (fiktīvu) atiet no apsardzības līnijas un sapulcēties kreisā spārnā, lai no turienes turpinātu virzīšanos uz priekšu. Ienaidnieka apsardzība, rīkojumu nepārbaudot, sāk virzīties uz norādīto vietu. Briedis ar savu rotu tagad pēkšņi uzbrūk un saņem ienaidnieka vadus gūstā.

„Vēl spilgti atceros kādas nakts mācības, kurās pats piedalījos. Ienaidnieka vienībām bija uzdots ieņemt aizsardzības pozīcijas un noturēt dzelzceļa staciju un ceļu krustojumu. Uzbrucēja rotu komandēja Briedis. Viņš uzdeva naktī nepārtraukti apgaismot ar raķetēm dzelzceļa stacijas rajonu un reti apšaudīt, bet no tālākas darbības atturēties. Ceļu mezgla rajonā un starplaukā ieturēt pilnīgu klusumu. Ienaidnieks bija pārliecināts, ka dzelzceļa stacijas rajonā notiek tikai demonstrācija, un visas rezerves turēja ceļu krustojuma tuvumā. Rīta gaisma vēl nebija iestājusies, kad Briedis ar visu rotu uzbruka dzelzceļa stacijai, ieņēma to un nostiprinājās gar dzelzceļa uzbērumu. Ģenerālštāba kapteinis, kas vadīja nakts mācības, izlēma, ka stacija ieņemta un arī rotai, kas apsargāja ceļu krustojumu, bija jāatkāpjas, jo uguns no dzelzceļa uzbēruma skāra rotas spārnu un aizmuguri.

„Tuvojoties vecākā kursa izlaidumam, visi ar lielu interesi gaidījām rezultātu, kas beigs kā pirmais. Stāvoklis bija tas pats kā Ziemas svētkos — virsseržantam N. un virsseržantam Briedim pilnīgi līdzīgas atzīmes. Galīgais lēmums tātad atkarīgs no skolas pedagoģiskās padomes, kas sīki un ļoti vispusīgi novērtēja katra junkura spējas. Arī man bija priecīgs pārsteigums, kad nāca zināms, ka pedagoģiskā padome nolēmusi: „1909. gadā kā pirmais skolu beidzis virsseržants F. Briedis. Viņa vārds iegravējams marmora plāksnē skolas lielajā zālē.”

„Ar junkuru Zaksu pēc tam nolēmām izdibināt, kādi

izšķirīgi iemesli bijuši pedagoģiskai padomei, lai tieši Briedim piešķirtu pirmo vietu. Palīdzot skolas adjutantam kārtot kartes un plānus taktiskām mācībām, man bija izdevība skart šo jautājumu. Adjutants man pārlicinoši norādīja, ka Briedis bijis spīdošs virsseržants, bijis spīdošs ierindnieks, apķērīgs taktisko uzdevumu atrisināšanā un militaros priekšmetos guvis vienmēr labākās atzīmes. Izšķirošo atzinumu tomēr devis kara vēstures lektors, ģeneralštaba pulkv. L. Viņš apgaismojis Brieža spējas pārbaudījumos, kara vēsturē. Briedim nācies paskaidrot kāda korpusa atkāpšanos pie Ljaojanas, un Briedis šo atkāpšanos apzīmējis par bēgšanu. Lektors bijis pārsteigts un jautājis, kāpēc viņš tā domā. Briedis nav teicis nekā, bet izvilcis no kabatas ar savu roku zīmētu schemu un nodevis to lektoram. Uz schemas bijusi sīki izstrādāta kārtība, kādā korpusam bijis jāvirzās pie atkāpšanās, lai neciestu zaudējumus un saglabātu savu artileriju, kuru korpus bija pametis japaņiem. Ar šo schemu pulkv. L. iepazīstinājis pedagoģsko padomi, reizē ar to izceļot Brieža ievērojamās zināšanas taktikā. Taisnīgais lēmums deva Briedim pilnīgu gandarījumu par viņa nenogurstošo čaklumu.”

Šis Brieža raksturojums kara skolā skaidri parāda, cik pilnīgi Briedis bija centies iedziļināties izvēlētajā arodā, domāt un dzīvot tanī ar visu apķērīgā prāta un lielās gribas spēku. Te arī atslēga visam turpmākam Brieža darbībā un žilbinošām sekmēm viņa vienmēr sīki izplānotos un droši tvertos pasākumos, kas viņu — tikai pateicoties pašā ārkārtējām dotībām — izcēla jau kā jaunu virnieku miera laikā, bet piecus gadus vēlāk, sākoties lielajam karam, paša kara sākumā parādīja kā patiesu varoni. Ne tikai personīgas drosmes, tā varēja būt arī daudziem citiem, bet arī visu citu idealu kareivisku īpašību dēļ.

Izlaidumi visās kara un junkurskolās notika vienā dienā, un katrai skolai iepriekš piesūtīts pulku saraksts, kur jauno virsnieku vietas, tā sauktās vakances, attiecīgai skolai piešķirtas. Ar tām varēja iepazīties jau īsi pirms izlaiduma. Briedim, 1909. g. skolu beidzot kā pirmam, bija izvēlei visas: ņem, kuru gribi. Nav gan tiesa, ka Briedis būtu varējis izvēlēties katru

gvardes pulku, ja līdzekļi atļautu. Gvardes pulkiem virsniekus komplektēja sevišķā kārtībā, pie tam no divi vecākām kara skolām. Tie bija „nobruņoti” arī ar pulka virsnieku saimes lēmumu vēl pēc zināma „kandidata” laika. Šis vakances gan sarakstā uzrādīja, bet vispārējā izvēlē tās negāja.

Kāpēc Briedis bija izvēlēties pulku Daugavpilī, par to viņa paša izteicienus neesmu atradis. Domājams, ka ne bez savas nozīmes te bijušas pilsētas skolas gaitas, tuvums savējiem, varbūt arī kāda romantika — kara skolu beidzot viņam ir 21 gads. Ivangorodas pulkā Daugavpilī Briedis, tikko kara skolu beidzis leitnants (podporučiks), ierodas septembra beigās. Tik iznesīgs virsnieks, var teikt modeļvirsnieks, kas pie tam „nāk no skolas marmora plāksnes”, bijis junkuru virsseržants, nevar „pazust”. Viņu iedala pulka mācības komandā, kur viņš 2 gadus sagatavo instruktorus. Izrādās, ka pulkā nav labāka šāvēja. Jau nākamā (1910.) gadā šaušanas sacīkstēs viņš iegūst visas trīs pirmās godalgas un pamudina arī citus virsniekus ar to vairāk pievērsties šaušanas vingrinājumiem. 1912. g. Briedi paaugstina virsleitnanta (poručika) pakāpē. Tai pašā gadā viņš lasa virsnieku sapulcē par tematu „Vācu kara taktikas principi un varbūtējs karš”. Priekšlasījumu noklausīties ieradušies arī augstāki priekšnieki. Panākumi bijuši lieli, un pulka atestacijā ierakstīts: „Ievērojams. Pelna izvirzīšanu par rotas komandieru pirms parastā laika.”

1913. g. Briedi kā izcilu virsnieku piesaista sev 25. divīzijas štabs. 1914. g. viņš iztur priekšpārbaudījumu pie Viļņas kara apgabala štaba un iegūst tiesību piedalīties iestāju pārbaudījumos Pēterpils ģenerālštaba akadēmijā. Tā mācoties un strādājot spoži pārvarēts atkal kāds posms. Karš akadēmijas nodomiem pārvelk svītru. Šai laikā bija notikušas pārmaiņas arī Brieža personīgā dzīvē. 1913. (1912.?) gada ziemā bija nosvinētas viņa kāzas ar Kseniju Lībermani, dzelzceļa grāmatveža meitu. Tās bija mīlestības laulības, jaunam virsniekam apprecot meiteni, kas tikko bija atstājusi ģimnazijas solu. Nākamā vasarā viņiem piedzima meitiņa Vera, kas pēc gada nomira. Viņas nāve bija smags pārdzīvojums vecākiem.

Briedis rakstījis brālim: „Veriņa bija ļoti slimā, bet tad sāka likties, ka viņai iet labāk. Tas gan bija maz ticams, jo viņas organisms bija ļoti novājināts. Tomēr gribējās ticēt, ka viņa izturēs. Šonakt saņēmu telegramu, ka viņa mirusi. Braukšu apbedīt. Tādā kārtā esmu saņēmis no likteņa jau otru drausmu sitienu, kas nojauc gandrīz līdz pamatam manus nodomus.” Kas bija šis pirmais drausmu sitiens, to nezinām, tikai nedomāju — kā to esmu lasījis — ka tas saistīts ar kara dēļ atliktām akadēmijas studijām. Tāds jau nu Briedis nebija, lai cik labprāt mācījās, ka to būtu sajutis tikpat traģiski kā bērna nāvi.

Patiesā kara pieņemšanā iedzīvotāju visplašākās aprindas nostājās karā pret Vāciju 1914. gadā. Pirms 9 gadiem Krievija bija pieredzējusi plašu revolūcijas vilni, kas jo sevišķi mutualisms bija valsts rietumos, Tagad it sevišķi te bija tā pati „saslēgšanās ap troni” līdz pilnīgai uzvarai, kas izpaudās lielajās patriotiskās demonstrācijās. Norādījums uz to palīdz arī skaidrāk izprast Brieža uzņēmību pārdrošos izlūku gājienu ar pareizi apsvērtām iedzīvotāju atbalsta cerībām.

25. divīzija, kuras štābam Briedis bija piekomandēts, ietilpa Nemunas (Renenkampfa) armijas sastāvā. Jau nepilnu mēnesi pēc kara sākuma, krievu armijai iebrūkot Rītrūsijā un nonākot pie Karaļaučiem, Briedis izdara apbrīnojami pārdrošu izlūku gājienu, izejot cauri ienaidnieka apsardzības līnijai un tāpat atgriežoties ar svarīgiem novērojumiem un pozīciju skicējumiem. Notikums atstāstīts bieži dažādi — ne jau paša Brieža, bet atstāstītāju dēļ — jaucot notikumus vienā gājienu ar notikumiem citā. Skaidrs, ka izlūku gājiens noticis pēc paša izdomas un ierosmes. Norādīts, ka Briedis labi pratis vāciski (gatavošanās dēļ uz akadēmiju? — tā sauktais „schuldeutsch” vien tomēr labu prasānu nedod) un tas bijis viens no iemesliem, kāpēc viņš uzdrošinājies riskēt. Briedis līdzī nē ar 3 kareivjus, kurus viņš izmeklē savā 99. Ivangorodas pulkā. Mājniekiem uz Kļenovikiem viņš pirms izešanas rakstījis: „Dodos svarīgā uzdevumā. Iznākums var būt piecdesmit procenti pret piecdesmit. Viss Dieva rokā. Ja beigsies labi, tūlīt ziņošu”.

Izlūkiem izdevies nepamanītiem iziet cauri vācu apsar-
dzības līnijai, apejot posteņus, diezgan tālu iedziļinoties aiz-
mugurē un novērojot. Briedim radies iespaids, ka arī vācu
pusē viss neiet sevišķi gludi. Nogulušies slēpnī liela ceļa
tuvumā, vērojuši kolonas, vezumus, dzirdējuši sarunas.
Vārdu sakot, Briedis guvis daudz iespaidu par to, kas notiek
vācu aizmugurē mūsu frontes tuvumā. Atgriešanās bijusi
grūtāka, nācies pārpeldēt Pregeles upi, ko Briedis un divi
viņa kareivji veikuši, bet trešais noslīcis.

Ziņojums par izlūkoto bija divīzijai arī liels prestiža iegū-
vums visā armijā, un pievērsa vēl plašāku ievērību kā līdz
šim jaunajam virsniekam ar tik lielu drosmi un uzņēmību.
Briedi apbalvoja ar Jura jeb tā saukto zelta zobenu. Ķeizara
pavēlē par šī apbalvojuma piešķiršanu teikts: „Divīzijas
komandiera norīkojumu virsnieks 99. Ivangorodas pulka
poručiks Briedis apbalvots par to, ka 1915. g. 30. augustā
Tapiau rajonā ar saviem izlūkiem izlavījās cauri ienaidnieka
apsardzībai, nokļuva ienaidnieka rajonā, kur nodzīvoja vairāk
kā diennakti un atveda sikus un pareizus datus par ienaid-
nieka pozīcijām, tādā kartā ievērojami sekmējot mūsu turp-
māko kara darbību.”

Sakāvuši Samsonovu, vācieši pievērsās Renenkampfam un
atsvieda to aiz savām robežām, kur krievi aizķērās aiz Ne-
munas. Svarīgi bija noskaidrot, kādi vācu spēki atrodas tagad
pretim 25. divīzijai un tās kaimiņiem Mariapoles — Virbaļu —
Vladislavovas rajonā. Divīzijas štabs uzaicināja pulkus, lai
pieteiktos brīvprātīgie, kas censtos iekļūt ziņu ievākšanai
ienaidnieka aizmugurē, *resp.* atkārtotu Brieža paraugu.
Briedi aizkavēja slimība. Citi nepieteicās. Tad pieteicās atkal
Briedis, kaut arī nevesels. Viņa priekšzīmei sekoja tad vēl
viens kājnieku un viens kazaku virsnieks.

Katra virsnieka rīcībā nodeva 8 kareivjus un 28. septembra
naktī trīs patruļas devās pretim vācu pozīcijām, katra savā
virzienā. Divas patruļas devās jāšus, bet Briedis izlēma, ka
zirgi tādā gājienā var būt par traucējumu un devās kājām.
Izejas punkts bija Nemunas labais krasts. Netālu bija Vācijas
robeža, bet arī tur pierobežā dzīvoja vēl lietuvieši, ko vācieši

centās pārvācot. Tāpēc Briedis iekalkulēja arī vietējo iedzīvotāju palīdzību, kas pilnīgi attaisnojās.

Brieža ierašanās pēc 9 dienu klejojuma ienaidnieka aizmugurē, pie tam ar visiem saviem kareivjiem, spirtiem un neskartiem, bija īsta frontes sensacija. Par to daudz runāja, pat nereti pārspilējot izlūku skaitu un aizmugurē pavadīto laiku. Uzmanība šim Brieža tik sekmīgi veiktam gājienam, kas deva pilnīgu ieskatu par ienaidnieku divīzijas un korpusa priekšā, atļaujot arī salīdzinošus tālākus secinājumus, jo saprotamāka abu pārējo grupu pilnīgas neveiksmes dēļ. No kazaku grupas neatgriezās neviens. No trešās patruļas izkļuva atpakaļ viens kareivis, kas varēja pateikt tikai to, ka pārējie krituši vai saņemti gūstā.

Pulkvedis A. Liberts rāda vienu no versijām, kas tā sakot „zaldatu vēstnesi” cirkulēja par Brieža izdarību vāciešu aizmugurē: „Kad mūsu korpuss 1914. g. oktobra sākumā atkal pārgāja uzbrukumā un tuvojās Rītprūsijas robežām, mums ceļā uz fronti pagāja garām 100.kājnieku pulks. Viens no mūsu vecākiem virsniekiem zināja stāstīt, ka šai pulkā (tas bija gan tās pašas divīzijas, bet ne Brieža pulks), esot kāds leitnants vai virsleitnants, kas ar savu pusrotu sabijis vācu aizmugurē 2 nedēļas un tad atkal pievienojies pulkam. 'Tas gan laimes bernis', iesaucās daži. 'Divi nedēļas palikt neatklātam un nekrist gūstā!' — Tas tiešām bija izņēmums, jo Renenkampfa armija gūstekņos zaudēja ap 70.000 vīru.”

Ķeizara pavēlē par Brieža apbalvošanu ar Jura ordeni teikts, ka apbalvots par to, ka „pats labprātīgi gājis bīstamā izlūkošanā un, kad tālākā iešana ar izlūkiem vairs nebija droša un iespējama, apvilka zemnieka drēbes un dzīvību apdraudošos apstākļos laimīgi nokļuva pie Vilkovišķiem ienaidnieka novietnē, no kurienes atveda ļoti svarīgas ziņas un vērtīgus norādījumus par ienaidnieku, kas pierādījās pilnīgi pareizi, kad mūsu karaspēks uzbruka, un tā ievērojami palīdzēja savai divīzijai”.

Līdz pārnākšanai uz Latviešu strēlniekiem Briedis bija saņēmis vēl šādus apbalvojumus: Vladimira 4.šķ. ordeni ar šķēpiem un lentu par nopelniem 4.(17.) augusta kaujā; 4. šķ.

Annas ordeni par 7.(20.) augusta kauju; 3. šķ. Stanislava ordeni ar šķēpiem un lentu par cīņām pie Voļa-Šidlovskas; 3. šķ. Annas ordeni ar šķēpiem un lentu.

Briedis bija izstrādājis projektu braukt uz Galiciju un dibināt tur partizanu pulciņus, kas cīnītos pretinieka aizmugurē. Divīzijas štabs Briedi atrunāja un lūdza palikt divīzijā.

Izpaudusies vēsts par Latviešu bataljonu dibināšanu, Briedi ļoti ieinteresēja. 1915. g. 19. jūlijā (1. augustā) gadījās būt Augstā virspavēlnieka štabā, kad tur patlaban projekts par Latviešu bataljonu formēšanu bija iesniegts apstiprināšanai. Briedis vairs štabā nebija svešnieks, un tā viņš tūlīn kā pirmais dabūja atļauju pievienoties formējamiem Latviešu bataljoniem. Divīzijas vadība nepavisam nebija priecīga par Brieža uzrādīto pārcelšanas pavēli. Darīt tomēr nekā vairs nevarēja, un visi viņam novēlēja labas sekmes.

Divīzijas sastāvā Briedis bija piedalījies 19 lielās kaujās, pa visu laiku tikai 1914. gada decembrī vienreiz kontuzēts galvā.

2.

Latviešu strēlnieku bataljoni dzima toreizējā vispārējā patriotismā, kurā arī latvieši negribēja palikt iepakal, bet gluži otrādi, pierādīt savu jo sevišķu uzticību Krievijai un tās vienībai, protams, cerot, ka tas palīdzēs iegūt arī vajadzīgo nacionālo nostiprināšanos. Vai visā pasaulē uzliesmojušais naidis pret vāciešiem, kam jo sevišķa atsaucība bija latviešos, deva vienu no izšķirošākiem psiholoģiskiem pamatiem latviešu karaspēka vienību radīšanai, palīdzēja pārvarēt pretestības. Kas iedomā tos laikus un kara apstākļu stingrību, nevar neatzīt, ka (pēc 1905. gada!) latviešiem bija tiešām parādīta sevišķa uzticība un ka te bija kāds sasniegums un iespēja, kas varēja iejūsmināt un dot cerības plašākiem nodomiem.

Gen. Bangerskis pastāsta, kādas pārdomas viņam bijušas, dodoties 1915. g. augusta vidū uz latviešu bataljoniem, kad viņš 5. armijas štābā brīdināts, ka tikai latvieši neatkārtoko līdzīgu 1905. g. „Viens likās skaidrs”, saka ģenerālis, „Vācijas uzvara vislielākā mērā stiprinātu muižniecības un vispār vācu pozīcijas Baltijā, kur tās bija jau stipri vājinātas un kur latvieši iekaroja sev vienu pozīciju pēc otras. Tātad nebija šaubu, ka pret Vāciju jācīnās un, cerams, strēlnieki to arī darīs. Bet vai nevarēja rasties arī kādi viltus pravieši, kas radītu kaut vienu nepārdomātu izlēcienu un tā sabojātu latviešu labi domāto strēlnieku lietu, ar to lielā mērā kaitēdami latvju tautai politiskā ziņā? Šādu pārdomu pārņemts, ierados Rīgā un devos uz Daugavgrīvas cietoksni, kur man bija pavēlēts ierasties. Vagonā mani sveicināja jauns virsleitnants, kura krūtīs greznoja sv. Jura ordenis un sānus — sv. Jura zobens. Tas mani pārsteidza, un es ar viņu iepazīnos. Tā bija mana pirmā sastapšanās un iepazīšanās ar vēlāko populāro cīnītāju — pulkvedi Briedi.

„Cietokšņa komandants bija ļoti priecīgs par mūsu ieraša-

nos, jo, kā viņš izteicās, karaspēks jau esot, bet komandieru neesot. Brīvprātīgie jau sākot ierasties, bet no virsniekiem mēs esot pirmie. Abiem mums viņš piedāvāja tūlīt pārņemt pagaidu komandēšanā — man 1. Daugavgrīvas, Briedim 2. Rīgas latviešu strēlnieku bataljonu.

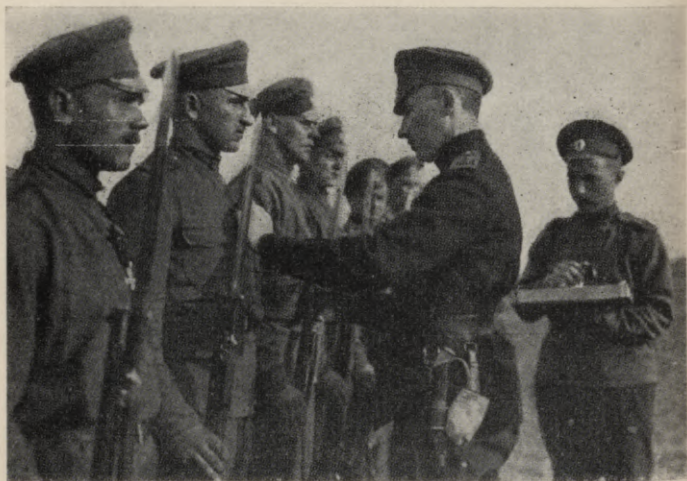
„Briedis, kuram toreiz nebija nekādu izredžu palikt bataljona komandiera amatā, no bataljona pagaidu komandēšanas atteicās un lūdza viņu nozīmēt par rotas komandieru 1. bataljonā, kura komandēšana bija jāuzņemas man. Kā formēšanās, tā apmācības ziņā radās lielas grūtības. Nebija virsnieku, trūka instruktoru, nebija ietērpa priekšmetu, nebija ieroču. Tikai pakāpeniski ieradās: virsleitnants Būriņš un leitnanti Dardzāns un Ilziņš. Kaut kā organizācijas darbu paveicām, bet veltīgi gaidījām apģērbu un ieročus. Izdarījām apmācības tāpat bez ieročiem, tikai šaušanas apmācībām dabūjām dažas šautenes uz rotu no cietokšņa komandanta. Daži nevarēja apmācībās piedalīties apavu trūkuma dēļ. Tas sāka iespaidot jaunekļu gara stāvokli. Arī man tas atsaucā atmiņā sarunu ar ģenerāli Čeremisovu 5. armijas štābā.”

Kapt. Bangerskim ar cietokšņa komandanta palīdzību izgādāts komandējums uz Ziemeļrietumu frontes štābu, kur viņš varējis informēt par apstākļiem. Štāba priekšnieks iztaujājis, tad licis iesniegt projektu par bataljona izmantošanu, ko Bangerskis izdarījis saziņā ar Organizācijas komiteju. Drīz pēc tam sākuši pienākt pietiekoši apģērbī, apavi, Vinčestera šautenes un beidzot arī Maksima ložmetēji. Līdz bataljona iziešanai uz fronti tomēr visi trūkumi, sevišķi apģērbā, vēl nebija novērsti.

28. septembrī vācieši bija izdarījuši negaidītu uzbrukumu Jelgavas rajonā, pārraujot fronti un nonākot tuvu Olaines dzelzceļa stacijai. Otrā dienā ar lielām grūtībām izdevās viņus atspiest pāri Misas upei un nocietināties. Vispār tomēr stāvoklis pie Rīgas bija un palika nedrošs. Katrs kareivis bija svarīgs, un lai pirmie latviešu bataljoni, kaut arī ne pilnīgi apgādāti (sevišķi jūtams bija zirgu un transporta līdzekļu trūkums), būtu tuvāk pa rokai, tos no Mūlgrāvja pārvietoja uz Huzaru kazarmām Rīgā. Ieročus pat pirmais

Virslieitnants, 1. Daugavgrīvas latviešu strēlnieku
bataljona 1. rotas komandiers.

Briedis apbalvo savus pirmos varoņus.

Pirmie Jura krusta kavalieri ar Bangerski un Briedi.

bataljons bija saņēmis tikai vēl 26. septembrī. Tā pārvietošana uz Rīgu notika 13., bet izešana uz fronti jau 23. oktobrī, kad no pēdējās lielākās brīvprātīgo partijas pienākšanas bija pagājušas tikai 59 dienas. Sīkākas grupas pienāca vienmēr, un visi tur bija nedienējuši. Bija trūcis nevien ieroču šai laikā pilnvērtīgai apmācībai, bet arī apmācītāju galveno palīgu — instruktoru.

Krievu karaspēks Rīgas frontē negribēja atdot svarīgo centru un drudžaini gatavojās aizstāvēties. Ja arī tiešs uzbrukums Rīgai frontali bija mazāk ticams, taču kāds manevrs pāri Daugavai uz dienvidiem no Rīgas draudētu ar nogriešanu. Nervozitate tāpēc bija jūtama krievu štābos, karaspēkā, iedzīvotajos. Oktobra notikumi šīs bažas tikai pavairoja. Vācieši tiecās pāri Misai pie Plakāniem. Dienvidrietumos no Mangāļiem viņi izrādīja tendenci nocietināties uz „salas” purvāju vidū. To uztvēra kā priekšsoļus tālākam.

23. oktobrī 1. bataljona komandiers, izsaukts uz armijas štābu, kur priekšā bijis arī 2. bataljona komandiers pulkvedis-leitnants Francis. Štāba priekšnieks vispirms apjautājies par bataljonu gatavību. Trūkumu vēl visās nozarēs bija ne mazums. Trūka lauku virtuvju, trūka daudziem siltas veļas komplekta. Šautenes saņemtas nesen, šaušanas vingrinājumi vēl nepabeigti. 2. bataljonam trūkumu bija vairāk, to kādu nedēļu vēl izlēma atstāt, bet 1. bataljonam tomēr bija jāiziet tādā stavoklī, kādā bija. Informējis par situāciju frontē, štāba priekšnieks teicis, ka aktivitāte patlaban jūtama divos virzienos. Visbīstamākā patlaban pie Plakāniem, no kuriem līdz Daugavai apmēram 10, bet līdz Rīgas tiltiem 20 klm. Esot nepieciešama pamatīga izlūkošana šai virzienā. Otrs virziens — starp Klīves mežniecību un Annas muižu — arī viens no īsākiem ceļiem līdz Rīgas tiltiem. Pretinieks cenšoties ieņemt sausākas vietas purvājā uz ziemeļiem no Mangāļiem. Jānoskaidro arī te pretinieka spēki un nolūki. Štāba priekšnieks paredzējis abos šajos virzienos izsūtīt pa jaunajam latviešu bataljonam, bet tā kā otrais iziet vēl nevar, tad pirmajam jāizsūta pa 2 rotām katrā virzienā, bataljonu sadalot. Rotas pārvedīšot pa dzelzceļu līdz Pūpei,

resp. Olainei. Tuvākus norādījumus dos divīzijas vadība, kas arī centīsies novērst trūkumus bataljona apgādē.

Atgriezies un informējis rotu komandierus, kapt. Bangerskis izlēmīs sūtīt uz Olaini Brieža un Ilziņa rotas, bet Babites ezera virzienā Būriņa un Dardzāna rotas, tāpēc ka Briedis ar Būriņu, kurš bijis dienesta pakāpē vecāks, ne visai labi iztikuši.

„Vajadzēja redzēt, ar kādu sajūsmu strēlnieki uzņēma ziņu par došanos uz fronti un cik nelaimīgi jutās tie, kam bija jāpaliek Rīgā,” saka bataljona komandiers. Gadu un dažus mēnešus vēlāk tas kļūva citādi. Bet tad arī sastāvs jau bija cits. Vakarā ar vilcienu, kas tika pie kazarmām padots, aizbraukušas Brieža un Ilziņa rotas, bet Būriņa un Dardzāna rotas devušās uz Torņkalna staciju. Apmēram stundu pēc izešanas no kazarmām Rīgu pārlidojis Cepelins un nometis bumbas uz tiltiem, no kurām pa vienai kritušas tiltu galos. Pats tilts un pāri gājēji palikuši neskarti. Tā kā tāds uzlidojums bijis pirmo reizi un vienlaikus ar latviešu bataljona izešanu uz fronti, tad visi, cik noprotams arī kapt. Bangerskis, bijuši ieskatos, ka vācieši ļoti labi informēti par to, kas notiek krievu pusē un bumbas domātas tieši latviešiem. Jau bataljona apmācību laikā Cizes kuģu būvētavā pa skursteni izskrējuši reiz dūmi — skaidrs signāls vāciešiem, ka te latvieši. . . Spiegi, protams, kara laikā ir un droši vien arī vāciešiem to netrūka. Vēl daudz lielāka ir spiegu manija, kas pretinieku iztēlo gudrāku un atrāk reaģējošu, nekā patiesībā ir. Kad Bangerskis ieradies pie Olaines rajona divīzijas komandiera, tas bijis priecīgs par latviešu ierašanos un apsolījis tos izlietot tikai izlūkošanas uzdevumiem.

Apkārtceļa dēļ Bangerskis varējis ierasties pie divīzijas komandiera Pūpes stacijas rajonā ar novēlojumu. Tas bataljona komandieram par lielu pārsteigumu apsveicis to ar latviešu strēlnieku spožiem panākumiem. Kad Bangerskis divīzijas komandieram pateicis, ka strēlnieki domāti tikai izlūkošanai, ka tie vēl kaujas vešanai negatavi un zaudējumi tos var slikti iespaidot, ģenerālis atteicis, ka viņš latviešus

arī sūtījis izlūkošanai, bet vai nu iznākusi sastapšanās ar tādiem pat vācu izlūkiem, vai arī bijis vācu mēģinājums nostiprināties sausumā, bet vācieši uzbrukuši, viņu uzbrukumu latvieši atsituši. Bangerskis steigzies pie savām rotām Mangaļu virzienā. Kad tur pēc dažām stundām nokļuvis, viņam priecīgi paziņots: „Vācieši mums uzbruka, bet mēs viņus atsitām. Mums ir kritušie, bet toties arī viens gūsteknis.”

Pirmā cīņa bija prasījusi 3 jaunekļu dzīvības un tai bija lemts notikt tai pašā vietā, kuras rajonā pēc gada un 2 mēnešiem norisa lielākā strēlnieku kauja, ne vairs divu rotu, bet divu brigāžu sastāvā. Pirmo kritušo apbedīšana izvērtās par lielu notikumu Rīgas latviešiem. Kritušos apglabāja ārpus kapsētu rajona, savos Brāļu kapos, ko izkopa Latvijas laikā.

Uz pirmo kritušo strēlnieku apbedīšanu bija ieradies arī Briedis ar savu un savas rotas atvadu sveicienu.

Te viņš savam bataljona komandieram bija paziņojis, ka nākamā dienā, t. i. 29. oktobrī, arī viņa rotai paredzama cīņa ar pretinieku, jo viņš nolēmis atsviest atpakaļ tās vācu vienības, kas pārgājušas Misu. Dienā tas nebūtu iespējams, bet viņš to izdarīs nakts uzbrukumā. Viņš izdarījis jau sīku izlūkošanu, izzīmējis schemas, divizijas komandiers piekritis. Piekritis arī Bangerskis un palīdzējis sadabūt steidzīgi no Organizācijas komitejas kādu skaitu baltu pārvalku, kā tas ir bijis Brieža plānā. Plāns bija radies šādi:

Pēc tam, kad 12. sibiriešu divizijas komandiers bija licis Briedim ar savu rotu izlūkot jaunierīkojamos vācu ierakumus uz Misas labā krasta pie Plakāniem, Briedis 3—4 naktis sistematiski, gan pats ar dažiem virsniekiem un instruktoriem, gan izsūtīdams izlūku grupas, bija sīki izpētījis apvidu un vācu novietojumu. Tāpat bija norīkoti cilvēkiem licis novērot gaišākas un tumšākas nakts stundas, lai zinātu kādā laikā izdevīgāk darboties.

Jau pirmie izlūkošanas rezultāti bija ierosinājuši Briedi uzbrukt un atsviest vāciešus pāri upei, pirms tie nostiprinājušies krieviem ļoti nepatīkamā un draudošā vietā. Pagaidām vēl Misas ziemeļkrastā vācieši bija paspējuši novilkt vienu šauru dzeloņstiepuļu kārtu; ierakumi iesākti tikai labajā

spārnā, kreisajā vēl tikai dzelonžogs. Nenocietinātā kreisajā spārnā iebrukt tātad nebūtu grūti. Pabalstīt no galvenās pozīcijas aiz Misas priekšā izvīrtās vienības vāciešiem attāluma un tumsas dēļ gandrīz neiespējami, sevišķi, ja tos piespiež pie zemes vajadzīgā brīdī artilērijas un atbalsta ložmetēju sprostuguns.

Pašiem uzbrukums jāizdara klusi, bez iepriekšējas artilērijas sagatavošanas, pārraujot dzelonstiepuļu žogu tur, kur beidzas iesāktie ierakumi. Viena uzbrucēju grupa (lielākā) dodas gar ierakumiem, iebrūkot tur ar rokas granatām. Otra grupa virzās uz tilta pusi, nodrošinot galveno grupu no dienvidiem un apdraudot pretinieka aizmuguri. Abu spārnu nodrošināšanai norīkojamas atsevišķas grupas ar ložmetējiem, kuras pēc rīkojuma atklāj uguni uz vācu priekštilta pozīcijas flangiem un pretiniekam neļautu sniegt palīdzību savējiem priekšienē, nākot gar ierakumiem no galvenās pozīcijas. Tādā pat nolūkā, kā jau teikts, vajadzēja atklāt artilērijas uguni uz vācu tuvāko aizmuguri dienvidos no Plakāniem.

Ar plānu bija iepazīstināta nevien priekšniecība, bet arī izpildītāji, lai katrs zinātu savu uzdevumu. Tāpēc arī sīki izstrādātais un droši vadītais un izpildītais uzdevums, neraugoties uz to, ka kareivji pirmo reizi devās ugunī, izdevās pat necerēti spoži. 29. oktobrī bija uzkrītis sniegs, un virzīšanās uz priekšu bija jāizdara tikai rāpus, jo, kājām ejot, pelēkie stāvi (pārvalki bija tikai stiepuļu griezējiem) pārāk skaidri atšķirtos uz baltā sniega. Stiepuļu griešana izdevās klusībā, tomēr vācieši drīz vien bija ko pamanījuši un atklāja šrapneļu uguni pāri uzbrucēju galvām un tuvāko krievu aizmuguri.

Arī vācu ložmetējs ierējās ar pārtraukumiem, it kā negribot celt veltu troksni. Tā iebrukums ierakumos un arī ložmetēju uguns uz vācu flangiem pārsteidz vāciešus agrāk, pirms tie bija atskārtuši, kas īsti notiek un no kurienes uzbrukums nāk. Nedaudz minutēs viss bija galā. Viens ložmetējs, 35 šautenes un 28 gūstekņi krita kā trofejas jauno cīnītāju rokās. Pārējie vācieši vai nu krita, vai aizbēga pāri Misai. Vācu priekštilta pozīcija tagad bija mūsu rokās, un to tūlīt pārtaisīja ar krūšsegu pret vāciešiem.

No gūstekņu nopratināšanas kļuva zināms, ka Briedis ar savu rotu pieveicis 376. vācu pulka bataljonu. Brieža rotas zaudējumi: 4 krituši un 11 ievainoti. Šo uzbrukumu pieminēja arī virspavēlniecības ziņojumā, un tas kļuva zināms visā Krievijas frontē.

Nevien pie vāciešiem Briedis bija guvis spožu uzvaru: tagad tikai vēl īsti arī viņa paša rotā, bataljonā un visā latviešu sabiedrībā kļuva saskatīts un apbrīnots jaunais, ārkārtīgi apdāvinātais, bet arī visu tik sīki apsverošais un drosmīgais virsnieks. Brieža slava bija uzmirdzējusi un auga nepārspēta. Divi nedēļas vēlāk, 12. novembrī, viņam bija jāstādās priekšā ķeizaram.

Izlūkošana turpinājās. Naktī uz 3. novembri Brieža rotas izlūku vienība, tērpta baltos pārvalkos, nemanot pielida kādai vācu rotai, pārsteidza to miegā, uzsāka cīņu un sakāva. Ienaidniekam bija nodarīti prāvāki zaudējumi, bet mūsu pusē 1 kritis un 4 ievainoti.

Arī Briedim ne vienmēr bija panākumi, sevišķi, ja operāciju plānojuši un vadījuši citi. 6. novembrī 1. un 4. rotām ar mācības komandu un ložmetēju vadu Brieža vadībā vajadzēja atbalstīt 48. sibiriešu pulka uzbrukumu pie Olaines muižas, lai tur atsviestu vāciešus aiz Misas un tālāk uz rietumiem. Mūsu vienībām vajadzēja uzbrukt dienvidos no Kūtniekiem, dienas laikā, pa atklātu purvu. Krievu bataljonam vajadzēja uzbrukt Olaines muižas virzienā. Krievi vācu pretsitienu neizturēja un bēga. Latviešu vienībām bija vienām jāiztur darbības smagums. Pasākums beidzās nesekmīgi un ar ļoti sāpīgiem zaudējumiem: 21 kritušais, 64 ievainoti un 19 bez vēsts pazuduši.

23. novembra naktī pienāk atkal „Brieža diena”. Tā ir viena no ievērojamākām Brieža darbībā 1915. g. rudenī un atkal rāda — kā Briedis organizē un izved kādu pasākumu. Krievu un vācu pozīcijas Veisu māju rajonā šķīra Misas upe, dziļa, stāviem krastiem. Abās pusēs upei bijis mežs, bet tagad koki nozāģēti un sagāzti juku jukām 300—500 metru joslā gar katru krastu. Krievu pozīcijas te iet gar mežmalu apmēram kādus 500 metrus no krasta, vācu — tāpat gar mežmalu

otrā pusē. Šajā rajonā Brieža rotai uzdots izdarīt izlūkošanu un dabūt gūstekņus, jo ienākušas ziņas, ka vācieši tuvumā koncentrē spēkus, lai pārietu uzbrukumā.

3—4 naktis Briedis izlūko ar visu rotu, izsūtot uz priekšu brīvprātīgo patruļas 6—8 cilvēku sastāvā. Tā viņš noskaidro, ka Veisu mājas vācu krastā sagrautas, bet vācieši tur ierīko nostiprinātu priekšpunktu mājas uzkalniņā 200—300 metrus priekšā savai galvenai pozīcijai. Briedis nolemj uzbrukt Veisu mājām, kaut jāpārvar vēl neaizsalusi padziļa upe un ap sagrauto māju ierīkotie nocietinājumi, kas savienoti ar galveno pozīciju pa pakavveidīgu divkāršu eju. Vācu rīcības novērošanai arī dienā viņš sagāztos kokos ierīko slēpņus. Viņa uzbrukuma plāns tāds: uzbrukums izdarāms naktī; divām brīvprātīgo patruļām jātiek pāri Misai un jāpārgriež pakavveidīgais divkāršais nožogojums, kas savieno Veisu priekšposteni ar galveno vācu pozīciju, katrai no savas puses tā, lai varētu iekļūt vācu priekšpostenī no aizmugures. Uzbrukt no rietumu puses „pakavam” ar diviem vadiem (te drīzāk sagaidāma vācu pastiprinājumu pieskriešana, arī vācu ložmetēji te tuvāk), bet no austrumu puses ar vienu vadu. Ceturto vadu Briedis sadala uzbrukuma un atkāpšanas segšanai abpus upei. Viņš atkal izstrādā sīku shemu, parāda, kas un kam jādara, no kuras vietas uz kuru jāvirzās. Pats viņš paliks pie grupām, kam jāsedz atkāpšanās.

22. novembra naktī ap plkst. 10-iem Briedis bija pievedis rotu pie Misas. Apmēram pēc stundas izlūki bija pielīduši žogam aiz Veisu mājām no austrumu puses, bet vācieši bija pamanījuši un atklāja uguni. Izlūki atlīda soļus 50 atpakaļ. Vācu uguns ilga kādu pusstundu, bet tad apklusā, jo Briedis bija aizliedzis tādā situācijā atbildēt.

Pēc kāda laika, kad bija jau atkal klusums, Briedis deva rīkojumu no jauna pielīst un pārgriezt žogus. To izpildīja un apmēram 2—3 soļu platumā žogu izgriezā. Briedis to pavēlēja paplašināt, no jauna pielienot, kas arī izdevās. Dzeloņstiepuļu žogi izrādījās 20—30 metru atstatumā no satiksmes ejām, pa kurām vācieši patlaban stiepa „ragaiņus”, t. i. kokus, uz kuriem uztin dzeloņstiepuļes.

Briedis tagad griezējus atvilka atpakaļ, norīkodams tos uzbrukuma laikā apmētāt rokas granatām ložmetēju, kura vieta bija zināma. Tādā pat apmēram veidā Briedis tagad norīkoja žoga pārgriešanu un uzbrukumu lielākai grupai no rietumu puses. Te Briedis ar dūmu patronām bija noorganizējis arī segšanos no ložmetējiem, kas šinī pusē galvenā pozīcijā bija konstatēti divi.

Pēc uzbrukuma sākšanas šeit, arī no otras puses vads iebruka vācu ierakumos, sasīta, kā Briedis bija licis, ar rokas granatām vācu ložmetēju. Nepilnā pusstundā Veisu māju nocietinājums bija ieņemts un saņemti 11 gūstekņi, 11 šautenes un 1 ložmetējs.

Uzbrukumam sākoties, krievu artilērija bija norīkota atklāt uguni uz galveno vācu pozīciju. Mūsu zaudējumi 2 ievainoti, pēc citām ziņām — tikai 1 viegli ievainots rokā.

Korpasa štabs, kas līdz latviešu bataljona pienākšanai nebija redzējis neviena vācu gūstekņa, tagad tos varēja skaitīt jau glītās partijās. Vai tas nebija savādi! Un kas tie par cilvēkiem, kam pat — no vācieša nav bail? Toreiz krieviem tā likās mīkla, sevišķi zaldatiņiem ierakumos.

Ne viņiem vien. Vāciešu enerģiskā kauju vadība un karotāju īpašības taču bija radījušas mitu, tā kā arī latviešiem reizēm Briedim nācās atgādināt, lai neiedomājas vācieti par kādu brīnumu: tāds pat cilvēks, ar visām tām pašām īpašībām, kas citiem.

Savukārt viņš pats negribot kļuva latviešu mīta pamatlicējs, tā paša, kurš beidzot nāca par labu viņa noslepkavotājiem.

Divos tuvāk aplūkotos gadījumos pavērās Brieža taktikas pamati — rūpīgā priekšdarbā pamatots ienaidnieka pārsteigums. Lai pārsteigtu ienaidnieku, nedrīkst to brīdināt ar vāju artilērijas sagatavošanu, kā tas toreiz bija parasts, bet kas no krievu puses nevarēja būt tik intensīva, ka tiešām sagatavotu kājnieku ceļu. Tāpēc viņš cenšas piekļūt pretiniekam „nebrīdinātam” naktī, bet artilēriju lūdz tikai uzbrukuma iecirkņa nosprostošanai no papildinājumiem vai savu flangu nodrošināšanai tad, kad iebrukums jau sācies.

Viņš bija novators tanī ziņā, ka vecu vīnu lēja jaunos

traukos, t. i. pārbaudītos kara mākslas principus centās īstenot izdomas pilnā pielāgojumā tiem apstākļiem, kas bija. Kas tobrīd līdz apnikumam bija dzirdējis parastos: „Rota, ķēde, pārskrējienam no kreisā vai labā”, ar ko sākās un gandrīz arī izbeidzās „kaujas mācības”, tas vēl atcerēsies „jaunās vēsmas”, kas saistījās ar Brieža vārdu un arī visu 1. Daugavgrīvas bataljonu, *resp.* pulku. Nemaz nemazinot citu centību un panākumus, pirmais latviešu strēlnieku bataljons bija un palika vecos strēlniekos *pirmais* arī mūsu citu apziņā, kaut to ne labprāt gribējām atzīt . . . Runājām par izpūstu slavu.

Briedim, protams, bija vajadzīgi karotāji, kas savu slodzi var nest. Bataljona kaujas žurnālā redzams, ka Briedis 3. septembrī apmaina savā rotā 48 nepilngadīgus zēnus pret pilngadīgiem no rezerves rotas. Žurnālā nav redzams, ka arī kāds cits to būtu darījis . . . Protams, visi to laikam arī nevarētu, cilvēku trūkuma dēļ. G. Krēsliņš, savā laikā instruktors Brieža rotā, vēlāk virsnieks 1. pulkā, pastāsta par rotu un Briedi: „Vadu komandieri (seržanti, toreiz vecākie apakšvirsnieki) bija 1. vadā Grikmanis (4 Jura krustu kavaliers), 2. vadā, kur es biju, Junkers — liela auguma, ļoti drošsirdīgs, arī 4 Jura krustu kavaliers; par kaujas nopelniem gribēja viņu paaugstināt par virsnieku, bet nevarēja — neprata lasīt. 3. vadā — Kalniņš (arī 4 Jura krusti), 4. vadā virsseržants Lauris (tāpat 4 Jura krusti). Pēdējais bija izlūku gājienā uz Jelgavu — viņš kopā ar pāris citiem no Rīgas jūrmalas zvejnieku laivā apbrauca vācu fronti, izcēlās malā, noplukušos tērpos, izstaigāja Jelgavu un pēc pāris nedēļām atgriezās. 1. rotas virsseržants bija podpraporščiks Āboļkalns (varbūt Ābeļkalns) — tāpat 4 Jura krusti.

„Briedis bija kalsnu stāvu, slaidis, vidēja auguma (varēja būt 165—170 cm.), sauss, ļoti dzīvs un kustīgs, mēdza gājienos nēsāt rokā jājamo steku. Kad Briedis gāja rotai pa priekšu, tad rota tikai tecinūs varēja pasojot līdzī. Nenēsāja ne ūsas, ne bārdi. Briedis nesala, šineli nemēdza nēsāt, izņemot parādes, kad to vajadzēja; parasti viņam mugurā bija melna ādas „tužurka”, kājās gan apšūti filca apavi.

„Briedis bija sirsniņš, tomēr nekāda ‘čomošanās’ nenotika,

Goldmaņa runas laikā 1916. g. Rīgā. Stūrī — jefreitors Krēsliņš, viens no Brieža rotas dzeloņstieplu griezējiem pie Veisiem.

Kukuļmuižniekos 1916. g. septembrī, apmācot skriešanā.

Briedis paskaidro taktisku uzdevumu.

Kapteinis-leitnants, 1916.

Brieža ģīmetne Latv. Konvers. Vārdnīcā.

loti labs un izpalīdzīgs, savus cilvēkus saudzēja, negrūda nevienu ugunīs bez vajadzības. Kaujas uzdevumus vienmēr sīki paskaidroja. Abi uzbrukumi pie Veisiem tika iepriekš rūpīgi sagatavoti. Apmācībās, rādot, kā pāriet dzeloņstiepuļu žogiem, kā izdarīt pārskrējienus, Briedis pats vienmēr bija priekšā un visu vadīja, pats pirmais krita dubļos, lai rādītu kā strēlniekiem jākrīt dubļos. Kad bija jāiet kādā uzbrukumā, tad visus apstākļus noskaidroja dienā pie gaismas, lai uzbrukumam naktī iznāktu pēkšņs un sekmīgs.

„Briedis atrada dažādas jaunas metodes, kā pārvarēt dzeloņstiepuļu žogus. Vispirms to mēģināja, uzmetot virsū pītus paklājus, bet tie nebija īsti labi, jo žogu mieti nebija vienā augstumā. Vislabāk bija ar lielām šķērēm stiepules pārgriezt abās pusēs mietam un tad pašu mietu izraut no zemes. Divi strēlnieki izgāja priekšā uz griešanu. Tikko stieples bija pārgrieztas, tie atvilkās atpakaļ un tad visi klusi zagās iekšā pa izgrieztu eju. Jau Mārtiņu vakarā (10. resp. 23. nov. A. P.) lietoja baltos ķiteļus, jo bija sniegs. Dzelonstiepuļu žogus arī uzspridzināja, lietojot pastiprinātus piroksilīna lādiņus. To sastādīja no 4 gabaliem, piestiprināja pie dēļa un pabīdīja zem žoga. Lādiņiem bija pievienota Bickforda aukla, ko aizdedzināja, un paši spridzinātāji atvilkās soļus 50 atpakaļ. Sprādziena brīdī visa rota gāzās uz priekšu izrautajā vietā, kur „vārti” bija vaļā soļu 20 platumā. Sākumā šādus paņēmienus lietoja tikai Brieža rota, vēlāk iemācījās arī pārējās rotas, izdarot apmācības pēc Brieža rotas parauga. Runāja pat (apgalvot nevaru), ka raķetes ar parašiem esot Brieža izgudrotas, fabrika tās konstruējusi pēc viņa norādījumiem. (Īstenībā arī paklāji un spridzināšana nebija Brieža atradumi — tur bija karaspēka daļām pat piesūtīti paraugi, kā arī zīmējumi un izmēri, materiālu norādījumi *etc.* Brieža nopelns, ka viņš centās visu rūpīgi pārbaudīt un tad atrast noderīgāko. Paklāji bija maznoderīgi ne tikai mietu nevienāduma dēļ; arī spridzināšanai bija lieli trūkumi — tūlī norādīja tiešo iebrukuma vietu. Viss atkarājās, ko katrreiz izmantot. Galvenais, te redzams, cik ārkārtīgi audzis Brieža prestižs savos cilvēkos.) „Briedis ar Bangerski (batal-

jona komandieru) dzīvoja vienā blindāžā, priekštelpā bija pāris rakstvežu un bataljona kanceleja. Pārējie virsnieki dzīvoja pie rotām. Rotas rakstvedis bija pie rotas, visi 4 vadi vienā blindāžā (zemnīca). Briedis rotas zemnīcā ieradās katru rītu, pārbaudīja, aprunājās ar zēniem. Strēlniekiem tanī laikā bija ļoti laba satīcība, viens otram izpalīdzēja, nebija nekādu pārpratumu. Rotā bija arī daži „nažu varoņi” — Grīziņkalna pašpuikas. Atceros tādu Puidaku, bet man viņš bija vislabākais draugs.”

Viens no tiem, kas visilgāk bijis kopā ar Briedi latviešu strēlniekos, P. Dardzāns, Briedi raksturo tā: „Briedis nebija liela auguma cilvēks, katrā ziņā tā zem vidus mēra — 5 pēdas 3—4 collas. Seja ovala, taisns, labi veidots deguns un tēraudzilganais acis. Gaita bij viegla un elastīga, kustības bij straujas, bet vajadzības brīdī stipri apvaldītas. Oriģināls bij viņa rokas pasniegšanas veids. Roku viņš nestiepa taisni uz priekšu, bet elkons arvien palika piespiests pie sāniem. Latviešu valodu runāja ar manāmu, nenosakāma rakstura akcentu. Tas nebija ne krievu, ne vācu, bet laikam gan maisījums no vecāku runātās latviešu valodas izloknes un ilgu gadu krievu valodas iespaida skolās un kara dienestā. Kādā izloksnē latviešu valodu viņa vecāki runājuši, nevaru pateikt; zinu tikai to, ka Brieža vecākais brālis, kuru personīgi labi pazinu vēlāk, runāja skaidru latviešu valodu.

„Briedim bij ļoti apvaldīts raksturs un pazema tembra labi skanoša balss. Visu laiku no 1915. līdz 1918. gadam, kamēr viņu redzēju un ar viņu satikos, nekad nedzirdēju, ka viņš jebkad būtu runājis īgnā paceltā balsī vai lietojis rupjākus vārdus. Bij vienmēr nīprš, laipns un optimistisks savā nodabā. Tas ir taisnība, ka viņš bija jōgisma piekritējs un kritiskos brīžos, kā arī no rītiem, gaitas sākot, arvien kādu brītiņu sevī kļuvis koncentrējās un sevī suģestēja.

„Nevar sacīt, ka Briedis būtu bijis sevišķs skaistulis, bet visai viņa būtnei dzirkstīja cauri zināms piemīlīgums. Pie dāmām viņam bij liela piekrišana, jo prata labi ar tām triekties. Arī pats viņš mīlēja dāmu sabiedrību.

„Briedi maz interesēja karaspēka saimnieciskā puse, bet

galvenokārt gan karaspēka taktiskie paņēmieni un cīņas. Ja Bangerskis bij štaba plānotājs, tad Briedis bij kauju ērglis, kas plānus īsteno. Cik smagnējs un rezervēts bij Bangerskis, tik viegls un šarmants izlikās Briedis. Mēs citi virsnieki gājām kaujās tā tērpušies, lai pēc izskata pilnīgi līdzinātos strēlniekiem. Arī šautene bieži vien bij rokās. Briedis turpretī mīlēja „uzcirsties”. Pat kaujā nēsāja savu zilo virsnieka šineli. Man šķiet, ka šis virsnieka šinels bij par iemeslu tam, ka viņu marta kaujās ievainoja. Var būt pat, ka arī Ziemas svētku kaujās viņu ievainoja atšķirīga apģērba dēļ.

„Gribu vērst uzmanību uz Brieža svarīgāko īpašību, viņa „laimīgo roku”. Napoleons teicis, ka viņam neesot vajadzīgi tādi maršali, kam nav laimes. Briedis pie Napoleona droši vien būtu ticis pie maršala zižļa, jo viss, ko viņš uzsāka, vainagojās ar uzvaru. Karapulka vešana kaujā ir ļoti komplicēta lieta. Vislabākais plāns sabrūk, ja tam trūkst „kaut kā”. Un šis „kaut kas” ir galvenais sekmju iemesls un radītājs. To varētu saukt par sesto prātu vai intuīciju. Briedis bij apveltīts ar šo sesto prātu, kamdēļ arī mēs viņu pieminam kā varoni un lielu karotāju.”

Kā visos liecinājumos, arī te gadās pa atšķirībai, piemēram par mēteļa valkāšanu. Arī augumā man personīgi, cik viņu redzēju, Briedis likās noteikti vidēja auguma cilvēks, kas gluži nepagaisa arī Bangerska stāvam blakus, ko apstiprina arī viņa iedalījums kara skolā. Tomēr tas viss mazāk svarīgi, salīdzinot ar visumā skaidri zīmētu Brieža ārējo izskatu un, galvenais, viņa karavīra un cilvēka personības tēlu.

3.

1. Daugavgrīvas bataljons palika 12. Sibīrijas divīzijas rīcībā līdz 1916. gada 16. martam. Ar daļu savu vienību bataljons gandrīz katru nakti izlūkoja, pārējās mainoties atradās rezervē un intensīvi turpināja mācības. Vācieši aiz Misas bija nocietinājušies un tagad gūstekņus iegūt bija jau ļoti grūti.

Naktī uz 13. martu Briedis atkal mēģināja iebrukt pie Veisu mājām, lai saņemtu gūstekņus. Rota paslepus pielīda stiepuļzogam, brīvprātīgi pieteikušies strēlnieki bija jau gandrīz beiguši eju griešanu, kad krievu artilērija atklāja priekšlaicīgu uguni, vācieši uzbrucējus ieraudzīja un atklāja nīknu uguni no savas puses. Uzbrukumam vairs nevarēja būt gribēto sekmju, un Briedis pavēlēja rotai atiet. Bija ievainoti 6 strēlnieki. Vēl reiz Briedis pārliecinājās, ka artilērijas uguns izjauc slepenības nodomus un līdz ar to visu pasākumu. Vaina gan nebija artilērijas pusē — kāds strēlnieks pārāgri bija izmetis rokas grānatu. Pēc 16. marta bataljons pargāja 13. Sibīrijas strēlnieku divīzijas rīcībā.

1915. gads bija noslēdzies, arī krievu un vācu frontei stabilizējoties un pārejot pozīciju karā. Lai spiedienu uz rietum-sabiedrotiem neiznāktu par stipru, tie spieda krievus pāriet uzbrukumā. Arī krievi paši gribēja ar 1916. g. pavasara sākšanos tikt atkal pie kustības kara, lai gan līdzšinējie piedzīvojumi bija rādījuši, ka krievs labāk jūtas grāvī nekā uz lauka.

Abiem bataljoniem 20. marta rītā uzdeva 2. bataljona komandiera plkv.ltn. Franča kopējā vadībā, sedzot 51. pulka labo flangu, ieņemt līdz 21. marta plkst. 5-iem izejas stāvokli starp Ņekavas upi un Bauskas šoseju un, sibiriešu pulkam pēc artilērijas sagatavošanas sākot uzbrukumu, uzbrukt virzienā uz Franciem, Ģūģiem, Villām. Naktī izlūku patruļām, cik iespējams, novākt vai sabojāt pretinieka aizžogojumu.

Bangerskis tālākos notikumus tēlo tā: „Iepriekšējās pāris dienās, izmantojot samērā biezo rīta miglu, abi ar Briedi izdarījām izlūkošanu, lai noskaidrotu izdevīgākās pieejas. Diemžēl tādu gandrīz nebija. Daļēji varētu izmantot šosejas grāvi, bet tas bija pilns sasaluša sniega. To tagad iztīrīt nozīmētu pievērst ienaidnieka uzmanību. Nospriedām, ka to varbūt varēs pagūt īsi pirms došanās uzbrukumā. Nolēmu ar 2 rotām uzbrukt pirmajā ešelonā, bet ar pārējām divām atbalstīt pirmo ešelonu, virzoties aiz tā. Katram ešelonam bija savas priekšrocības, savī sliktumi. Ievērojot 1. rotas izcilos nopelnus, gribēju dot Briedim iespēju izvēlēties, bet viņš atbildēja, ka rīkošoties tā, kā būšot pavēlēts. Viņš izteicās arī pret izlozi, par ko ieminējās kāds no rotas komandieriem. Pēc Brieža izteicieniem un viņa rūpēm par sniega iztīrīšanu no šosejas grāvjiem redzēju, ka viņš labprāt ietu pirmā ešelonā, ja tāda būs pavēle, bet pats viņš vairījās izaicināt likteni. Tad arī pavēlēju 1. un 2. rotas norīkot pirmā ešelonā.

„21. marta rītā sākās krievu artilērijas viesuļuguns visā frontē. Tā grāva arī atbalsta punktu — bataljona uzbrukuma mērķi. Drīz sāka atbildēt arī vācu artilērija. Kad artilērijas duelis bija turpinājies 15—20 minutes, sākās uzbrukums.

„Lai pirms kaujas vēl pārmitu dažus vārdus ar Briedi, mūsu artilērijas ugunij sākoties, gāju viņu uzmeklēt. Atradu viņu līdz ar viņa ziņnesi gluži mazā bunkurītī, kur varēja novietoties tikai guļus vai sēdus. Briedis, seju rokām aizklājis, bija novietojies guļus. Ja es Briedi tik labi nepazītu, varētu domāt, ka viņš pirms kaujas izjūt lielas bailes. Īstenībā tas, ko Briedis darīja mazajā bunkurītī, bija nodziļināšanās sevī un nodošanās Liktenplēmēja varā. Zināju, ka Briedis cītīgi nododas jogu mācības studijām un tās paredzētiem fiziskās un psihiskās dabas prasījumiem, sevišķi izšķirīgos dzīves brīžos.

„Īsi pirms krievu artilērijas uguns pārņemšanas no stieplu žogiem uz ierakumiem Brieža strēlnieki veikli tīrīja sniegu no grāvja, pa kuru uz priekšu devās 1. rota un arī pats Briedis. 2. rota gāja pa labi, izmantodama ieplaku. Pēc pirmās līnijas ieņemšanas tālāko uzbrukumu atviegloja satiksmes ejas

cauri drāšu sprostiem, pa kurām virzoties, ar rokas granatām izdevās atkarot vienu bunkuru līniju pēc otras, vienu bunkuru pēc otra. Arī 2. bataljona iecirknī uzbrukums sekmējās un līdz pusdienai jau viss atbalsta punkts bija latviešu rokās. Zaudējumi uzbrukumā nebija lieli; sāpīgākais bija tas, ka starp ievainotiem bija arī Briedis. Vācieši galu galā stāvokli atjaunoja arī šajā, tāpat kā citos, jau sākumā mazsekmīgākos, 21. marta uzbrukumā iecirkņos. Zaudējumi visas operācijas norisē bija ļoti smagi: 1. rotā no ierindas izsisti visi virsnieki, virsseržants, visi instruktori. Zaudējumi visā bataljonā — krituši 3 virsnieki un 109 instruktori un kareivji, ievainoti 7 virsnieki (3 smagi, to vidū Briedis) un 203 instruktori un kareivji, pazuduši 27.”

10 virsnieku un 339 kareivju tātad trūka otrā dienā bataljonā pēc šīs kaujas, kas bija pirmā, kurā bataljonam bija dots parastais kaujas uzdevums lielākas vienības sastāvā, bet ne vairs izlūkošanā, kā tas sākumā bija paredzēts. Ka Briedis skatījies te bez sajūsmas, kaut arī korekti pildīja uzdoto, liekas varētu it kā noprast no bataljona komandiera stāsta... Bataljona ieguvums šajā kaujā bija 20 gūstekņi, 1 prožektors un 1 telefona vadu kamols. Nogājis pulkv.ltn. Franča štabā, Briedis bija skicējis stāvokli (runāšana nebija iespējama), saņēmis pirmo ārsta palīdzību un nogādāts uz Latviešu strēlnieku lazareti Rīgā.

Izrādījās, ka lode bija trāpījusi labajā vaigā, sadragājot žokli, un sašķīdusi izgājusi otrā pusē trīs vietās caur zodu. Operācija bija grūta, sevišķi arī tāpēc, ka bija izdarāma bez narkozes. Pēc operācijas Dr. Jankovskis teicis: „Reti esmu redzējis cilvēku, kurš tā pacieš vislielākās sāpes. Briedis nav tikai liels karavīrs, arī citādi viņš ir liels”.

Brieža agrākā, 99. pulka kareivji, atsūta viņam vēstuli:

„Jūsu augstā labdzimība!

Aizkustinātu sirdi mēs sekojām laikrakstos Jūsu varoņdarbiem. Saņemuši ziņu par Jūsu ievainošanu, sūtām Jums sirsniņus novēlējumus drīz izveseļoties. Lai Jūsu svēti izlieto asiņu vietā izaug skaists, brīvs taisnā darba vainags.

Ivangorodas pulka kareivju pulciņš.”

Briedis bija ļoti priecīgs par šo sveicienu. Latviešu karavīru, ne tikai savas rotas un bataljona vien, visas latviešu sabiedrības līdzī dzīvošana Briedim bija tāda, kāda laikam nevienam citam nav bijusi. Vai tas atstāja kādu iespaidu uz viņu? Redzams tas nebija. Viņam marts bija nesīs kādu lielu balvu, kas varbūt bija viņa lielākais pārdzīvojums kopš laikiem: 9. martā viņam bija piedzimis dēls, kas nosaukts par Juri, tēva augsto apbalvojumu vārdā. Briedis saņēma paaugstinājumus kapteinleitnanta un kapteiņa dienesta pakāpēs. Latviešu bataljonu skaits tagad jau bija pieaudzis uz 8 aktīviem un 1 rezerves bataljonu.

Vēl labi nesadziedējies Briedis steidzās atpakaļ uz bataljonu. Tur atkal, pētot un meklējot ko jaunu, izdarot eksperimentus ar dažādām sprāgstvielām, Briedis bija apdedzinājies un spiests atkal kādu laiku rudenī ārstēties lazaretē. Varbūt lazaretē, latviešu bataljoniem dubultojušies un izvēršoties divbataljonu pulkos, tieši Briedim bija radusies doma par latviešu kādu lielāku pasākumu? Bangerskis pūlas uz to norādīt. Taču neatkarīgi no tā, kam un kur radies ierosinājums latviešu iebrukuma iespējām vācu pozīcijās, ja tāds iebrukums būs sagatavots un izdarīts kā pārsteigums, Briedis nenoliedzami ticēja un arī bija tāda galvenos sagatavotājos.

Brieža slava bija plaša. Tā nevarēja paiet garām arī viņa agrākai kara skolai. K. Būmanis atceras, ka kādā taktikas stundā lektors bija sācis vārdiem: „Kaut kur ziemeļu frontē cīnās mūsu skolas lepnums poručīks Briedis. Lasiet laikrakstos viņa cīņu aprakstus un mācīties, ka ar maz zaudējumiem gūt lielus panākumus”. Briedis, arī pāris citi latviešu virsnieki bija komandēti 1916. gada rudenī uz kara skolām nolasīt referātus par savu pieredzi. A. Skrodelis stāsta: „Kādā dienā mūs saveda priekšlasījumu zālē. Tur skolas priekšnieka, krievu ģenerāļa, pavadībā ienāca kapteinis Briedis. Viņš referēja par latviešu cīņām, veikli skicēja uz tāfeles cīņu vietu plānus, dzīvā stāstījumā uzbūra ainu pēc ainas, iekarsa... Lekcijas beigās skolas priekšnieks pateicās, izteicās ļoti atzinīgi par Briedi, uzsvēra, ka Vladimira kara skola ir lepna, ka tās saimē audzis Briedis, kas nu kā virsnieks kļuvis paraugs

daudziem. Pret mums pagriezies, ģenerālis nobeidza — šis kapteinis reiz bija šinīs telpās tāds pat kā jūs. Tad nu, kad iziesiet no šīs skolas, kļūstiet tādi kā viņš.

„Briedis stāvēja bikli, acis nolaidis, un kā no sejas, tā stājas izstaroja vienkāršība, bet taisni šī vienkāršība un biklums padarīja viņu tik pievilcīgu. Vēlāk savās telpās vēl labu laiciņu kavējāmies pārrunās par kapteini, kas tik vienkāršs, bez kādas pozas vai uzpūtības. Kāds domīgi noteica: Tādi laikam ir visi īsti virsnieki un varoņi.”

Briedis nolasīja referatus visās Pēterpils kara skolās, pie kam Pāvila kara skolā 2 krievu junkuri lūguši Briedi palīdzēt viņiem pēc skolas beigšanas nokļūt latviešu pulkos.

Nav iespējams izsekot visai Briedža darbībai nevien burtiņas apmēru, bet arī materialu ierobežotības dēļ. Virsnieka darbs un pienākumi neizpaudās tikai kaujas uzdevuma sagatavošanā un izpildīšanā, bet vēl neskaitāmos „sīkos” rūpestos, no kā bija atkarīgs viss „lielais”. Briedis ilgāko laiku latviešu strēlniekos bija rotas komandiers, bet šis amats bija vismagākais Krievijas armijā. Rotas komandiers nevien pēc reglamenta bija atbildīgs par visu, bet, kaut cik apzinīgs, viņš arī nevarēja citādi, ka pastāvīgi rūpēties, lai viņa instruments būtu vislabākā kārtībā. Apmācība, ietērpšana, paēdināšana, novietošana, un tāpat visas izmaksas (valsts un privāti pienakušās) — viss gāja caur rotas komandieru. Tāpat viņš bija tas, no kura vistuvāk atkarājās pakļauto likteņi, piemēram, patvaļīgo prombūtņu sērgā, kuras cēlonis bija daudziem māju tuvums un ilgas tur pabūt. Ne viens vien „bez vēsts pazudušais” pēc kāda laiciņa — dienām, dažreiz arī nedēļām — pieteicās savam rotas komandieram, radot diezgan lielas nokārtojuma pūles ir tā, lai nepaliktu bez soda, ir tā, lai paglābtu no tāda, kas mūsu apstākļiem neatbilda. Varbūt, ka Briedim tādu gadījumu bija mazāk, bet gluži bez tiem arī viņš nebūs bijis.

Pārvēršot 1. Daugavgrīvas bataljonu par divbataljonu pulku, par 1. bataljona komandieru 13. novembrī iecēla kapteini Briedi. Viņam būtu mazāka slodze nekā rotas komandieram,

Radko-Dmitrijevs un angļu majors Tornhils apmeklē strēlniekus.
(Bangerskis un Briedis redzami starp abiem.)

Savas rotas Jura krusta kavalieru vidū.

Ģīmetne, kas ievietota izdevumā „Zvaigžņu pulku atmirdza”.

kaut arī vienas rotas vietā tagad bija vadāmas četras. Parasti tas tā būtu, bet ne Briedim. Viņu apkrāva arī uzdevumiem ārpus tiešajiem pienākumiem. K. Būmanis stāsta: „Pirms Ziemas svētku kaujām bija noorganizēti virsnieku papildus kursi kaujas mācībā, Briedis bija viens no lektoriem. Krievu kursanti, kā arī citi lektori bija pārsteigti par Brieža plašajām zināšanām par Ziemeļfrontes stāvokli, sevišķi par vācu nociecinājumiem un iespējamību tos pārvarēt.” Rakstītājs bija klāt, kad Briedis iepazīstināja 4. Vidzemes pulku ar stiepuļžogu pārgriešanas paņēmieniem tā, lai tas notiktu maksimālā klusumā. Stiepuļu griezēju grupa baltos pārvalkos demonstrēja to, ko Briedis stāstīja. Viņš lika parādīt, ka, griežot parastā veidā, šķēru čirkstoņa un tad krītošie pārgriezto stiepuļu gali, atsisdamies pret citām stieplēm, rada diezgan dzirdamas skaņas, sevišķi naktis klusumā. Viņš rādīja, kā var to novērst, ja viens no griezējiem tur abām cimdotoām rokām stiepuļi, bet otrs šo cimdu starpā pārgriež, pēc kam pirmais klusi nolaiž pārgrieztās stieples galus. Liktos gausa lieta, bet ievingrinājušies griezēji to izdarīja ļoti veikli un ātri, tiešām tā, ka nekas nebija dzirdams.

Man palikuši prātā arī Brieža noslēguma vārdi, ka nevajaga ticēt, ka vācietis tiešām būtu kāds pārcilvēks. Tas ir tāds pats cilvēks ar visu cilvēcīgo, ne gudrāks, ne spēcīgāks, ne drošāks. Tikt ar to galā nemaz nav tik grūti, ja to apzinās un pats sevi jūtas pārāku, kā tas piemēram ir, uzbrūkot pārsteigtam pretiniekam, kad darbību diktē uzbrucējs. Ziemas svētku kauju sagatavošanā, žogu pārrāvuma ziņā, Brieža izcilo darbību atzīmē arī ģen. Goppers, teikdams, ka ideju par nostiprinātu pozīciju pārraušanu bez artilērijas palīdzības līcis priekšā Briedis. P. Dardzāns pastāsta, ka pēc 1916. g. jūlija kaujām 1. bataljonā ieradies leitn. (praporščiks) Malcenieks, kas iedalīts Dardzāna (trešā) rotā. Malcenieks no mazām dienām bijis liels malu mednieks, kam vajadzīga slepenība, drosme un veiklība, kāpēc kļuvis par jūsmīgu un veiksmīgu Brieža plānu tehnisko īstenotāju. Ar lielu izvēli un sijāšanu viņš galvenokārt no 3. rotas saformēja stiepuļgriezēju grupu. Sagatavošanās 1. bataljonā notikusi tā: „1916. ga-

dā, jau krietni uz rudens pusi, Kukuļmuižā ieradās korpusa komandiers, ja nemaldos ģen. Boldirevs, kuram tad Malcenieka drāšu griezēju grupa, naktij uznākot, demonstrēja slepeno drāšu pārgriešanas tehniku. Un tiešām izrādījās, ka „pretinieka” rota, lai gan iepriekš zināja, ka drātis tiks griezta, to tomēr nepamanīja īstā vietā un īstā laikā. Paņēmiens derīgums tāpat oficiāli bij pierādīts.

„Apmēram divi nedēļas pirms Ziemas svētku kaujām grupa 1. pulka 1. bataljona virsnieku un vadošie drāšu griezēji ar pašu Briedi priekšgalā devāmies uz frontes iecirkni uz austrumiem no Mangaļiem, lai izlūkotu paredzamo uzbrukuma vietu. Baltos pārvalkos ietērpti, mēs, vismaz kādi desmit vīri, apstājāmies mazā bērzu un kārklu kupsīnā apmēram 300 soļus no vācu ierakumiem. Bij pusdienas laiks, un, lai gan piemākusies, bet gaiša diena. Vācu ierakumi un Mangaļu nocietinātais punkts ar visiem drāšu žogiem bij redzami kā uz delnas. Briedis pusbalsī skaidroja nodomāto operāciju, rādīdams, kur griezējiem būtu jāstrādā un kur novietojami spridzekļi. Pēc minūtēm 10 izlūkošanu beidzām un atgriezāmies krievu līnijās.

„22. decembrī atkal mēs, vairāki virsnieki un drāšu griezēji nostaigājām, arī dienas laikā, uz to pašu vietu vācu ierakumu priekšā, lai atsvaidzinātu atmiņā vietas kontūras un dotu Briedim iespēju vēl sniegt kādus papildus norādījumus”.

Ziemas svētku kaujas visvairāk aprakstītas. Plašākais un objektīvākais šķiet ģenerāļa Peniķa iztirzājums pēc daudzpusīgiem avotiem.

Lai 1. Daugavgrīvas pulka iecirknī uzbrukums varētu notikt nosacītā laikā (pulkst. 5-os 23. decembrī, *resp.* 5. janvārī), Briedis pavēlēja savām 1. un 3. rotām izsūtīt stiepuļgriezējus jau pulkst. 1.30, pie kam 3. rotas grupa praporščika Malcenieka vadībā paspēja izgriezt pietiekoši platu eju jau plkst. 4.30, bet 1. rotas griezēji bija ienaidnieka pamanīti, kāpēc griešanu vajadzēja uz laiku pārtraukt, lai ienaidnieks nomierinātos. Uzbrukuma sākumu tāpēc atlika uz 20 minūtēm un eju 1. rotas iecirknī paplašināja ar 4 pagarinātiem piroksilina lādiņiem. Vācieši no sprādziena it kā apjukuši un pār-

traukuši šaušanu. Kapteinis Briedis izšāvis 3 sarkanas raķetes kā signalu uzbrukuma sākšanai un pabalstošai artilerijai.

Daugavgrīviešu rotas skriešus devušās uz priekšu, kurzemnieku 1. bataljona eja vēl nebijusi pietiekoši gatava, tur cilvēkiem vajadzējis spraukties cauri žogam pa vienam. Daugavgrīvieši pa 3. rotas eju samērā ātri tika cauri aizžogam un ielauzās vācu ierakumos. Bet taisni šai vietā vāciešiem bija lielāks skaits zemņīcu, no kurām skrēja laukā pusapgērbti vācieši, uzsākot ar mums cīņu vai arī šaujot no zemņīcām. Pēdējās vajadzēja iztīrīt ar rokas granatām. Piestaidzās arī 2. Rīgas pulka priekšējās rotas.

Pārvarējis zemņīcu rajonu, 1. pulks devās tālāk, bet vācieši bija steigušies sakārtoties pretestībai aiz kāda dziļāka grāvja. Vajadzēja apklusināt arī kādu vācu bateriju, kas no Mangaļu rajona apšaudīja iebrucējus flangā. Briedis daļu sava bataljona novirzīja pret to, jo Mangaļu ieņemšana nebija sekmējusies tā, kā domāts, un 2. brigades 5. pulks, kam vajadzēja uzbrukt otrpus Mangaļiem, nemaz nebija ticis uz priekšu. Ap plkst. 8-iem, neraugoties uz ienaidnieka sīksto pretestību un biežiem pretuzbrukumiem, 1. brigades vienības bija izsītušas vāciešus no pirmās un otrās nocietinājumu līnijām, kā arī Mangaļiem. Ap 9-iem bija saņemta arī vācu smagā baterija un, lai nedotu ienaidniekam iespēju sakārtoties, Briedis sava bataljona rotām pavēlēja virzīties uz Skangaļiem (jau vairāk kā klm. ienaidnieka pozīciju dziļumā). Te pievienojās arī 2. un 3. pulku dažas vienības. Šī uzbrukuma sākumā Briedi smagi ievainoja, kas slikti atsaucās uz Skangaļu grupas tālāku darbību, tomēr jau priekšpusdienā ieņēma arī Skangaļus.

P. Dardzāns, pēc Brieža ievainošanas 1. bataljona komandiers, kas Brieža darbību redzējis vistuvāk arī šajā kaujā, raksta: „Spožāko cīņu vaiņagojumu Briedis piedzīvoja Ziemas svētku kauju sākumā. Latviešu 1. brigade ielauzās vācu nocietinātās līnijās, pielietojot Brieža izstrādātos taktiskos paņēmienus. Briedis gāja priekšgalā savam bataljonam, kas gandrīz bez zaudējumiem pārrāva vācu pirmās līnijas. Viņa bataljonam sekoja visi pirmās brigades pulki. Tas bija spožs

sasniegums. Tikai 4 stundas pēc kaujas sākuma Briedi atkal smagi ievainoja — iespējams, ka to bija sašāvis kāds vācu snai pers, paslēpies kādā tumšā, augstā eglē.”

Protams, iešana sava bataljona priekšgalā nav katrreiz ņemama burtiski — tad jau Briedis maz varētu vadīt, bet vairāk tā, ka viņš bijis visur, kur nepieciešams, kur jāredz un jānokārto.

Ziemas svētku kaujas nesasniedza latviešu iecerēto mērķi — Jelgavas ieņemšanu. Tādā veidā, kādā operācija izvērtās, tai arī nevarēja būt plašāku panākumu. Mums tika slava un arī tas, no kā Bangerskis brīdināja jau pie pulku un brigādu izvēršanās: lielākas vienības prasīs lielākus uzdevumus, ne vairs tādus, kādiem bijām vislabāk piemēroti, un arī — lielākus zaudējumus, kam nebūs vairs tik pilnvērtīga atvieto- juma. — Zaudējumu sāpīgums bija jūtamāks tieši šajā ziņā. Nav gan jāaizmirst, ka zaudējumi arī vācu pusē šais mēnesi ilgajās cīņās bija lieli, cilvēki ārkārtīgi pagura un vismaz viena divīzija, kas jau bija nozīmēta rietumu frontei, stipri novājināta, un tās aizsūtīšana aizkavēta.

1917. g. 3. februārī vācieši un krievi arī 12. armijas frontē pārgāja atkal pozīciju karā. 12. armija uz šīm cīņām (neraugo- ties uz apmēram 23.000 vīru zaudējumiem kritušos, ievainotos un bez vēsts pazudušos) varēja atskatīties ar lepnumu. Ja pusotra gada cīņās līdz šim nekad nebija izdevies šai frontē pārraut vācu nocietinājumu līniju, atņemt kādu lielgabalu, tad tiešajās Ziemas svētku kaujās (23. decembrī—2. jan- varim, *resp.* 5.—15. janvarim) latviešu strēlnieku pulki to sekmīgi izdarīja 2 vietās un kopā ar 53. sīriešu pulku saņēma 32 lielgabalus un ap 800 gūstekņus, neskaitot citu. Arī mēnesi ilgo cīņu rezultātā paturēts ievērojams pozīciju uzlabojums. Lielgabali un gūstekņi, vesti cauri pilsētai, bija vēl nepieredzēts skats ar lielu iespaidu.

Smagā ievainojuma dēļ Briedi nācās evakuēt uz dziļāku Saizmuguri, bet, vēl īsti nesadziedējies, par Ziemas svētku kaujām paaugstināts par pulkvedi-leitnantu, iecelts par 1. Dau-gavgrīvas pulka komandieru un drīz paaugstināts arī pulkveža pakāpē, viņš 1917. g. martā steidzās atgriezties pulkā.

Bija notikusi „lielā bezasiņainā“ revolūcija ar lozungu — novērst visus kavēkļus, kas likās aizturam tautas spēku vienošanu sekmīgai cīņai kopā ar sabiedrotiem līdz galīgai uzvarai. Viss tas bija cildeni domāts un gribēts. Tomēr liels naivums un tautas, un armijas gara nepazīšana bija cerēt, ka, ar vieglu roku nostumjot to, kas bija tās apziņā stiprākais un nesatricināmākais, sagaidītu, ka ar runām un pārliecinājumiem, vairoties no katra spaida, tā pakļausies jaunai autoritātei tikai saprāta un „apzinīgas disciplīnas” vārdā, un ar lielāku sajūsmu dosies ugunīs, nekā tas bija agrāk „spaidu iekārtā”.

Sākumā — vismaz kādu mēnesi — likās, ka, lai nu kā cītur, latviešu pulkos tiešām varbūt tā būs. Jau ar apvērsuma pirmajām dienām bija nākusi tā sauktā „pavēle Nr. 1”, kas galīgi grozīja agrākās attiecības karaspēka dzīvē, bet ko strēlnieki ļoti smalkjūtīgi — tā laikam bija visos latviešu pulkos — maz likās manījuši. Taču ar lozungu *Pārvērst imperalistisko karu pilsoņu karā* arī te drīz pieplūda svešs ārpuses elements, un arī pats strēlnieku sastāvs, virsnieku ieskaitot, bija kļuvis manāmi citāds. No Trocka atmiņām zinām, ka, 1905. gada notikumus ievērojot, Ļeņins uzdevis lielāko aktivitāti pievērst Latviešu strēlnieku pulkiem, sūtot turp sevišķi spējīgus aģitatorus. Lielinieku pulciņus organizē katrā rotā un komandā.

Vācijai bija radies liels atslogojums. Ludendorfs par to saka: „Cik bieži es biju cerējis uz krievu revolūciju mūsu stāvokļa atvieglošanai, bet vienmēr tās bija izrādījušās gaisa

pilis; tagad tā bija atnākusi. Nu novēlās man no sirds smaga nasta. Ar propagandas iedzīvināšanu vajadzēja tūlīt nostiprināt asu miera gribu krievu armijā. Krievu revolūcija bija to notikumam vidū, ko karavadonis nevar paredzēt kā drošu faktoru savos apsvērumos, bet tagad tā vairs nebija tikai cerība, bet īstenība, ar ko es kā karavīrs varēju rīkoties". Tagad arī zināms, kā viņš bija rīkojies. Arī toreiz tas bija redzams un noprotams, bet teikt to drīz nedrīkstēja. „Brāļošanās” ar vāciešiem tagad bija „revolūcijas avangarda” pienākums. Un vai citādi varētu pārvērst „imperialistisko karu” pilsoņu karā karaspēka vienībās, kā kūdot pret virsniekiem un arī instruktoriem!

Briedis, protams, neskatījās nevarīgi uz to, kas notiek. Lai izolētu no aģitatoru uzmācības tos pulka strēlniekus, kas negrib nostāties „uz boļševiku pozīcijas”, viņš organizē t. s. Dzelzs rotu. Jau pulka pagātnes dēļ 1.pulkam pie lieliniekiem nav laba slava. Tagad viņus kaitina un uztrauc šī rota. Kad pulks aiziet uz pozīcijām, sākas gan arī šai pulkā brāļošanās, bet — tā samērā drīz jāpārtrauc. „Virsnieki vainīgi.” Sevišķi pēc 17.(30.) maija Iskolastrela (Latviešu strēlnieku pulku izpildu komitejas) rezolūcijas attiecības starp virsniekiem un strēlniekiem krasī pasliktinājās, saka bijušais 1.pulka strēlnieks, jau priekš kara socialdemokrāts-lielinieks I. Adamsons. Protams, ka sevišķi centās nomelnot Briedi, kaut arī tas liktos grūti.

Briedis vēl nezaudēja pašāvību saprātam. Virsnieki ievēlēja viņu un vēl kādu par pārstāvjiem Viskrievijas virsnieku apvienībā, kas sanāca Virspavēlnieka mītnē Mogiļevā 1917. g. maija vidū, *resp.* beigās. A. Skrodelis, kurš piedalījies kā kādas krievu divīzijas pārstāvis, stāsta, ka pēc viņa pesimistiskās runas pienācis pulkv. Briedis un teicis: „Poručik Skrodel, ne tik bezcerīgi. Ticiet, tā tas nepaliks. Kas stichijiski sācies, reiz stichijiski arī beigsies”. Profesionalie varas tīkotāji tomēr zināja, ka pret vaļā palaistiem un kairinātiem instinktiem prāts paliek nevarīgs. Briedis tika ievēlēts vadošā amatā savienībā.

Mēģinājumi aktivizēt aizstāvēšanos arī pēc Rīgas krišanas

palika bez panākumiem. Tā, stavot pie Siguldas ierakumos „atsitām diezgan biežus vācu uzbrukumus”, raksta J. Ulpe, „tomēr, kad pulka komandiers Briedis mēģināja pierunāt strēlniekus iet uzbrukumā, viņi atkal atteicās un gāja vienīgi izlūkos”.

Sabrukums iet tālāk. Oktobra beigās nāk priekšnieku atcelšana un jaunu vēlēšana, daudzās daļās jau to praktizēja agrāk. Virsniekiem faktiski nekādas varas nav vismaz kopš vasaras vidus. Komitejas ir visa noteicējas. Briedis beidzot atzīst, ka cīņu pret vāciešiem turpināt šinīs apstākļos nav iespējams. Lai pasargātu virsniekus no pazemojumiem, viņš izlieto vēl savas tiesības un izdod apliecības par pārskaitīšanu virsnieku rezervē Vitebskā. Nevarēju īsti noskaidrot pašu aiziešanas ainu, bet tā saistās ar lielinieku apvērsumu Pēterpilī.

25. oktobrī (7. novembrī) lielinieku organizācija saņēmusi ziņu par apvērsuma sākumu Pēterpilī, līdz ar rīkojumu pulkam nekavējoši pāriet uz Cēsīm. Pulka „reakcionara vadība” centusies aizkavēt pulka izešanu. Nākamās dienās daļa „reakcionaro” virsnieku aizbēguši, to vidū pulka komandiers Briedis. Atsevišķus virsniekus pēc pulka komitejas rīkojuma arestēja. G. Krēslis pastāsta, ka pēc atcelšanas no amatiem un pulka pāriešanas uz Cēsīm, Briedis un Bolšteins arestēti (mājas arestā), bet pēc kādām dienām it kā atlaisti. Valmierā virsnieki saņēmuši komandējuma apliecības uz Vitebskas virsnieku rezervi, kur ieradušies arī Briedis un Bolšteins. Galvenais organizators Vitebskā bijis pulkv. Briedis. Vitebskā paziņots, ka tie, kas vēlas, var iestāties „Dzimtenes un brīvības aizsardzības savienībā”; gandrīz vai visi Vitebskā bijušie latviešu virsnieki iestājušies savienībā un, pa „piecniekiem” sadalīti, devušies tālāk.

K. Būmanis saka, ka Briedis Vitebskā sadalījis latviešu virsniekus darbībai Pēterpils un Maskavas grupās. No Brieža runas izskanējis aicinājums cīnīties par Satversmes sapulci, jo tā paredzējusi Latvijai autonomiju, bet no lieliniekiem to nevar sagaidīt.

Kas attiecas uz Brieža arestēšanu šai laikā, tad pēc Latv.

lieliniekiem un savienotos ar ģenerāli Aleksejevu, Satversmes sapulces spēku vadītāju. Politiski tas nacionāliem latviešiem būtu pieņemami, jo viņi „bija gatavi uz visiem upuriem, lai neļautu uzvarēt un paturēt savu zemi vāciešiem, par tuvāko ienaidnieku tagad uzskatot lieliniekus, vāciešu izpalīgus”. Ap to laiku (februāra sākumā) Briedis jau sataustījis kādas 12 dažādas virsnieku organizācijas un ar dažām jau kontaktā. Tad Goppers groza savu nodomu un paliek Maskavā, lai strādātu kopā ar Briedi.

Apspriedes ar virsnieku grupām rāda gan iepriecinošus skaitļus, kas stāv aiz tām, bet kad sāk pārbaudīt, tad izrādās citādi. Kādā grupā, kas uzrādījusi 60 cilvēkus, var sameklēt tikai 4. Daudz neko labāk arī citās. Tā beidzot par pārsteigumu stiprākā faktiski tomēr izrādījies latviešu grupa. Spēku pārbaude tā devusi satricošu ainu. Paralēli tam vēl Briedis ar Gopperu noskaidrojuši kādu citu, viņiem pilnīgi nesaprotamu apstākli. „Centralā štabā”, kas tagad dibinājies, neko negribējuši dzirdēt par virsniekiem, kas pieder socialrevolucionāriem, Satversmes sapulces un arī citādi stiprākai un organizētākai grupai. Te klāt vēl nāks kāds cits apstāklis: izrādās, ka štabā un arī ārpus tā ir jūtams iespaids kādai grupai, kas orientējas uz Vāciju. Šī grupa, blakus lieliniekiem, ar kāda cara ministra starpniecību vedusi savas „miera sarunas” un pat noslēgusi „mieru”, pie tam, pēc Brieža informācijas, saņem no vāciešiem naudu. Tāda situācija Gopperam un Briedim bijusi pilnīgi nepieņemama. Tā kā bez tam latviešu grupas uzturēšanai Briedis no Aleksejeva pārstāvja saņēmis visā laikā tikai ap 3.000 rubļu, tad Goppers ar Briedi domājuši jau par visa pasākuma likvidēšanu. Pēkšņi it kā radusies kāda cita iespēja.

Kādā vakarā, laikam marta vidū, Briedis ieradies pie Goppera pavisam noslēpumains, tērpies civilā, kādu Goppers viņu nekad nebija redzējis, uzaicinot iet kopā ar viņu, bet nesakot kurp. Līkloču ejot, Gopperu Briedis ievēdis kādā dzīvoklī, kur Gopperu iepazīstinājis ar Savinkovu. No Goppera stāsta nav noprotams, ka Briedis būtu ar Savinkovu jau daudz agrāk ticis, lai gan ar šo organizāciju, ko Savinkovs

bija nodibinājis, „Dzimtenes un brīvības aizsardzības savienību”, Briedim vajadzēja būt sakariem jau agrāk, spriežot no rīcības Vitebskā. Vispār Savinkovs, par kuru kā revolucionāru bija leģendas, varēja būt Briedi ieinteresējis. Viņš arī tagad uz abiem atstājis labu iespaidu, tāpat tas, ka viņš tikko ieradies no ģen. Aleksejeva.

Savinkova ideja bijusi: nodibināt Maskavā pilnīgi bezpartejisku virsnieku apvienību, kas uzskata par savu mērķi lielnieku varas gāšanu un kara turpināšanu ar Vāciju. Pēc lielnieku gāšanas jānodibina militara diktatura ar darba kabinetu. Par virsnieku apvienības priekšnieku izraugāms kāds populārs ģenerālis. Tas viss atbildis arī Goppera un Brieža ieskatam, un kaut gan arī Savinkovam patlaban nebijis nekā, ar ko tādu apvienību uzturēt, viņi ar prieku pievienojušies. Pagaidām latviešu virsnieku grupa bijusi vienīgais spēks un kodols arī Savinkova projektētai apvienībai. Nodibinājuši miniaturu štabu, kur Briedis uzņēmis izlūkošanas dienesta vadību, bet Goppers — dežurējošā ģenerāļa pienākumus. Virsvadība un visas darbības saskaņošana piekritusi pašam Savinkovam.

Darbība bijusi ļoti grūta konspirācijas dēļ, tomēr sevišķi ātri un sekmīgi savos uzdevumos iegājis Briedis. Jau mēneša laikā viņš varējis sniegt it visas interesējošās ziņas, jo viņam bijuši ielikteni visos lielnieku štabos. Dažas bijušas gluži pārsteidzošas, piemēram, par Savinkova sagūstīšanai norīkotām patruļām. Sevišķi interesanti bija dati par lielnieku spēkiem tobrīd Maskavā. Izrādās, ka stingrākos lielnieku spēkos bijušas divas matrožu nodaļas un 1. Latviešu brigades trīs sarkanie pulki. To sastāvs bijis ļoti neliels — ap 400' durkļu katrā. Latviešu sarkanie spēki lielu problēmu nedarītu, totiesu vācu spēku bijis ap 53.000, pie kam 7.000 iesūtīti no frontes, bet pārējie noorganizēti no vācu gūstekņiem. Pašā Maskavā darbojušies 3 vācu štabi, ļoti labs bijis viņu informācijas dienests, uzturot sakarus ar lielniekiem un pretlielniekiem. Pret tik lieliem vācu spēkiem Maskavā nevarējis būt panākumu (ja to vācieši negrib), kāpēc Savinkova organizācijas kaujas darbība pārnesta uz provinci.

Gopperam un Briedim, protams, bijuši ciešāki sakari arī ar Latvju kareivju nacionalās savienības Maskavas nodaļu. Tā bija viena no aktivākām jau agrāk, tagad pastiprināta vēl ar dažiem centralās valdes locekļiem, īstenībā gandrīz visa latviešu virsnieku grupa, vienu no dibinātājiem — Gopperu un Briedi ieskaitot. Tika aģitēts strēlnieku pulku atliekās, lai izmanto demobilizāciju un neieskaitās Sarkanarmijā; ieteikts pagaidām aizbraukt uz Sibīriju un atrast tur darbu. Latvju kareivju nacionalā savienība garantēja brīvu ceļu un 2 mēnešu iztiku. Propaganda sekmējusies. Strēlniekiem pašiem jau bija apnicis viņu stāvoklis. Demobilizējot, piemēram, 1. pulku no 400 strēlniekiem palikuši tikai 60, pārējie visi gribējuši braukt uz Latviju, kas toreiz bija iespējams tikai individuali. No aizbraucējiem uz Sibīriju saformēts ešelons. Kad strēlnieki sasēdušies vagonos, tur ieradusies matrožu nodaļa, arestēja virsniekus, kas veda aizbraucēju pārtikas naudu. Ešelons pa daļai aizturēts, pa daļai aizbraucis bez naudas. Tas nebija vienīgais.

Briedis bija ar lielām sekmēm darbojies konspirācijā un izlūkošanā, taču tas vairs nebija tā kā kara laukā. Te bija citādi, sevišķi ar tiem kas viņa sūtīti vai paši uz savu ierosmi strādāja lielnieku iestādēs, sevišķi Čekā. Briedis gan arvien bija ieteicis iekļūt, kur vien var un tikt atbildīgos posteņos. Bet tad no tādiem pašam jāuzmanās.

Otrā pusē nebija konspirācijas autodidakti, bet profesionāli, bieži paši reiz strādājuši reizē ochrankā un savās revolucionārās organizācijās. Tur jābūt atskaitei un nopelniem čekistu uzdevumos. Liekas, ka Briedis *nav varējis* saprast, ka virsnieks un pie tam vēl latviešu virsnieks varētu būt nodevējs. Viens tāds ir bijis agrākais jūrniece, tad 2. strēlnieku pulka un vēlāk 12. armijas izlūkošanas dienesta kapt.ltn. A. Erdmanis, kas ar Birzes vārdu un papīriem bija ticis uzticībā pie angļu militārās misijas. Viņš bija, acīmredzami, baudījis arī Brieža uzticību. Kad Erdmani 1919.g.janvārī Liepājā arestēja, pie viņa atrada dokumentus, kas pierādīja viņa lielo uzticību arī Čekā, kā piemēram, paša Dzeržinska izdotu apliecību, ka viņa, biedra Birzes, auto nav aizturams, komandējuma

apliecību Jaroslavas sacelšanās izmeklēšanai un tldz. Erdmanis-Birze savu darbošanos čekā, liekas, arī nebija slēpis.

Maija vidū kāda žēlsirdīgā māsa ziņojusi latviešu strēlnieku pulka komandieram Kremlī, ka tuvākās dienās Maskavā gaidāma sacelšanās, pie kam sevišķi nežēlīgi izrēķināsies ar latviešu strēlniekiem. To viņai stāstījis viņā iemīlējies junkurs Ivanovs, kas ārstējās Pokrovas slimnīcā. Viņš ļoti lūdzis, lai šī māsa pagaidām atstātu Maskavu un tā izbēgtu no nepatikšanām un briesmām. Māsas vārds čekas dokumentos nav minēts, bet domājams, ka viņa bijusi latviete, jo kāpēc citādi Ivanovs būtu lūdzis, lai viņa aizbrauc, un kāpēc gājusi brīdināt latviešus?

Māsas ziņojums nodots čekai, pēc kam tūlīt sāks Ivanovu novērot. Nopratinot Ivanovs atzinies, nosaucis vairākus virsniekus, pie kam par Maskavas organizācijas vadītāju minējis Pinku. Noskaidrota Pinkas adrese, un viņš arestēts. Pinka savukārt izteicis gatavību izdot visu organizaciju, ja viņam dāvā dzīvību, kas arī apsolīts. Kā protokols rāda, Pinka pēc tam to tiešām dara, minot kā Savinkova izskata un apģērba detaļas, tā viņa tuvāko līdzstrādnieku vārdus, adreses, paroles, nodaļas citās vietās. Lielāko nodaļu min Kazaņā, kur ap 500 cilvēku un daudz ieroču, un kurp 29. maijā no Maskavas izbraukuši vietraudži. No latviešiem Pinka nosaucis tikai Gopperu, bet Briedi vai kādu citu latvieti, vismaz publicētā protokolā, nav minējis.

P. Dardzāns pastāsta, ka jūnijā Kazaņā nejauši uz ielas ieraudzījis ormanī braucam Briedi. Briedis teicis, ka ieradies noorganizēt pretlielniecisku latviešu karavīru grupu. Dardzāns atteicis, ka nevajadzētu jaukties krievu lietās, jo visu uzticību krieviem pazaudējis jau frontē. „Tev taisnība, Dardzān’, Briedis atteicis, „bet pret neliešiem tomēr jācinās. Arī mēs, latvieši, nedrīkstam nolaist rokas gar sāniem!” Pret to Dardzāns nekā nevarējis iebilst un ļāvis tad arī sevi ieskaitīt cīņas grupā. Tā kā Briedim nebijis kur palikt, Dardzāns piedāvājis apmesties pie viņa. Drīz saradušies vairāki 1. pulka virsnieki, likuši gultu pie gultas. Pēc dažām dienām ieradies arī Pinka ar pavisam savādām ziņām. Stās-

tījis, ka bijis arestēts un pats Trockis viņu pratinājis. Tad sarkanie to ieslodzījuši kādā būdīnā, no kurienes viņš pa logu, sargam nemanot, esot izbēdzis. Tūlīt tad devies uz Kazaņu, kā iepriekš norunāts.

To dzirdot, viens no Dardzāna draugiem nekavējoties devies projām. Dardzāns gan Pinku pazinis kā ļoti varonīgu virsnieku, bet atceras Briedi brīdinājis pēc šī stāsta un domā, ka Briedis darījis nepareizi, vēl atgriezdamies Maskavā. Kā mēs tagad zinām, arī Kazanā viņu varēja arestēt, droši jau atradās novērošanā, un tas tikai atkarājās no čekistiem pašiem, kādā momentā to izdara.

Arī ģen. Bangerskis raksta, ka Brieža un tāpat Goppera rīcība Maskavā bijusi pārdroša. Ieradies Maskavā, viņš gājis apmeklēt ģen. Auzānu Kara topografijas pārvaldē. Auzāna kabinetā viņš sastapis arī Gopperu un Briedi, pie kam tie sarunājušies par kādas karavīru grupas sūtīšanu uz Jaroslavu un vēl citur. Vēlāk dzīvoklī Briedis viņam pastāstījis, ka oficiāli viņš esot kādā dzelzceļa dienestā, bet skaitoties arī izlūkošanas nodaļas priekšnieks Dzimentenes un brīvības aizsardzības savienībā, līdzekļus darbībai saņemot no Savinkova. Tagad, kad izsludināti štati jaunās sarkanarmijas formēšanai, esot iespējams dažās vienībās un štabos izveidot zināmu kadru izlasi, kam vajadzīgā brīdī varētu dot noteiktus uzdevumus. Pirmā kārtā vēriba piegriezta Jaroslavas un dažos Pievolgas rajonos formējamām vienībām. Tanī pašā laikā viņš darot visu iespējamo, lai strēlniekus pārsūtītu pāri Uraliem un tiem nebūtu jāstājas sarkanarmijā. Pie kafijas galda sarunās dzīvi piedalījās arī Brieža dzīvokļa saimniece Lianozova kundze. „Atvadoties bijām pārsteigti, atrazdami dzīvokļa durvis tikai pievērtas. Briedis pārbaudīja roktura bultas darbību, tā bija pilnīgā kārtībā. Kāpjot lejā pa trepēm, izdzirdu zem tām nelielu troksni, tāpēc, izgājis pa durvīm un ātri no tām attālinājies, atskatījos atpakaļ. Nebiju maldījies, kāda tumša figura bija izslīdējusi tūlīt aiz manis. Par laimi ielā bija gājēji, kas man deva iespēju iejaukties pūlī un, taisot vairākus līkumus, nokļūt līdz tramvajam, pēc brīža pārkāpt citā tramvajā, tādā kārtā izbēgot varbūtējiem sekotājiem.”

R. Bauze, viens no latviešu lielkomunistiem, „Padomju Latvijas revolucionārās kara padomes politdaļas priekšnieks”, rakstīja: „Izkolastrels uzsāka asu cīņu pret latviešu nacionālistiskām un kontrrevolucionārām organizācijām. Latvju nacionālo (kareivju) savienību slēdza un tās darbiniekus nodeva Revolucionāram tribunālam par sakariem ar kontrrevolucionārām organizācijām. Uz *Iskolastrela* rīkojumu Fr. Briedis tika apcietināts un nošauts.” Ne vārda par kādu tiesāšanu.

Pēc 6.jūlija kreiso socialrevolucionāru sacelšanās apspiešanas Maskavā notika daudzi aresti. Arī Brieža slepenais štaba bija lielniekiem kļuvis zināms. Tur 1918. g. 22. jūlijā arestēja viņu pašu, bijušo 2. pulka adjutantu, ļoti nopietno un krietno darbinieku kapt. Rubisu un dažus citus latviešu virsniekus. Naktī uz 28. augustu Butirku cietumā Maskavā Briedi un Rubisu nošāva.

Apmēram 5 nedēļu laikā, ko Briedis vadīja apcietinājumā, darīti daudzi mēģinājumi panākt viņa atbrīvošanu, gan gatavojot sargu uzpirkšanu un bēgšanu kopā ar Briedi, gan noorganizējot bruņotas patruļas, kas viņu atbrīvotu ar varu pārvešanas gadījumā, gan mēģinot iespaidot strēlniekus, gan sniedzot lūgumus Iskolastrelam un citur, norādot uz Brieža ārkārtējiem kara nopelniem un lūdzot viņu saudzēt. Tas viss izrādījās veltīgi. Starp citu, Erdmani-Birzi, ko Apsardzības ministrija turēja apcietinājumā Liepājas cietumā, vācieši atsvabināja pēc 1919. g. 16. aprīļa apvērsuma. Niedras valdība viņu iecēla par jaunformējamās 2. brigades komandieru. Pazuda arī viņa nopratināšanas protokols un atņemtie čekas dokumenti. Pēc Golca—Niedras sakāves viņš dzīvoja, pēc mūsu informācijas, Parīzē. Bija kur rakstīts, ka viņa sabiedrībā redzama arī Lianozova kundze. Cik pēdējam taisnība un cik viņa bija informēta par Erdmani-Birzi, tas protams nav zināms.

Personas, kam bija sakars ar glābšanas mēģinājumu, vainoja galvenokārt Erdmani. Tas citus. Erdmani nopratināju, bet kā jau teikts, protokols pazuda pēc Erdmaņa atbrīvošanas no vāciešiem 16. aprīļa apvērsumā Liepājā. Cik atceros, viņš teica (kam, protams, nav lielas nozīmes), ka viss bijis saga-

tavots un viņam vajadzējis naudu saņemt tālākkārtošanai, bet to nesāņēmis. No citas attiecīgas puses teica, ka naudu nemaz neesot iemaksājuši laikā tie, kas solījuši. Nācis negaidīts paziņojums par Briēža nošaušanu, un tad jau vairs nevajadzējis. Nauda tāpat palikusi it kā tikai solījumos.

Pagaidu nacionalās padomes Ārlietu nodaļa Pēterpilī, sakā J. Seskis, ar nepacietību gaidīja telegramu par glābšanas mēģinājuma rezultātiem. Telegrama kā nenāca, tā nenāca. Te kādu dienu lasīju Maskavas 'Izvestijā', ka Briedis notiesāts uz nāvi un spriedums izpildīts. Tāpat divi reizes Briedis bija nodots: kā pretlielniecisma agitators un otrreiz — izpausts tas, ka nodomāts viņu glābt ar „nozagšanu”.

Šai lietā, arī naudas vākšanā un uzpirkšanas versijā bija jau tūlīt klāt čeka (piemēram Erdmanis, bet tur darbojās, pēc Briēža padoma, arī vēl citi), un ja kas bija ienācis, tad drīzāk tas čekā arī palika. Ļoti var būt, ka viss šīs naudas vākšanas ierosinājums un „plāns” bija iedvesmots no tās puses, lai nokrejt pretlielniecisko organizāciju līdzekļus, kuru tām daudz nebija, un bez tam attaisnotu Briēža ātru nošaušanu.

Viss tas uzpirkšanas un atbrīvošanas plāns (dzirdētas vairākas versijas pēc kriminalromanu parauga) vairāk kā apšaubāms. Uz kādu tiesāšanu tad „kontrrevolucionārus” toreiz veda? Briedi arī nedotu vest tikai kādai strēlnieku grupīnai. Bez tam, lai arī tanī laikā par naudu varēja pirkt vairāk vēl kā citos, strēlnieki, ko gribēja uzpirkt, lielnieku dienestā nabagi un neēduši nebija.

Un kā tas pasaulē! Arī viens no Briēža nāvē galveniem līdzvainīgiem, Roberts Bauze, tāpat kā daudzi citi, mira „tirīšanā” no šāvējiem — komunistiem 1937. gadā. Tāda bija tur arī pateicība.

Kara pārvēršana pilsoņu karā, neskaitāmo upuru vidū, prasīja arī, šķiet, visģenialākā (nedomāju, ka tas būtu pārspļējums) karotāja upuri, kāds no mūsu tautas nācis, un arī citām, daudz lielākām.

Tik lielā mērā izredzētie gan parasti nav ilgam mūžam, bet pazib un nozūd.

Lai kā, dižākais no strēlnieku vidus, viņu slavas vispirmo un spožāko pamatu licējs, kas neticēja, ka strēlnieku vārda nesēji, lai kas tie būtu, varētu uz viņu šaut, mira varbūt ar smagāko sarūgtinājumu sirdī. . .

Nāvei pašai viņš bija pārāk bieži acīs skatījies, lai sastaptu to kā svešinieci.

*

Briedis ir augšāmcēlies Virzas "Nakts parādē":

Pār purvu, no kura bēg cilvēks, kur reti tik iemaldās vilks, —
Šai naktī liels putenis griežas, un diezin, cik ilgi tas ilgs.
Un vēju un negaisu gari svīlpj, gaudo un gaudo pat sniegs,
Un griežas pa gaisiem un zemi, ko skāvuši bailes un miegs.
Un putenī baisīgā šajā, kas, liekas, no aizlaikiem vird,
Dzird dvašas no elsošām krūtīm un komandas saucienus dzird.
Pēc pulka nāk pulks. Vai no zemes, vai mākoņiem ārā tie nirst?
Vējš gaudo tiem tukšajās acīs, un svilpojošs sniegs viņās birst.
Kurp doties šai vilkaču naktī, kad bailēs ir paslēpies viss,
Ar granatām, ložmetiem, flintēm grib karaspēks drausmīgais
šis?

Un priekšgalā viņam uz zirga ir redzams kāds pulkvedis jauns,
Tam asiņains pierē glūn caurums, kur šāviens to trāpījis ļauns,
Un adjutantu viņš atsauc, un pačukst pie auss viņam: "Eit'
Un raugait, vai astoņi pulki pēc pavēles atrodas šeit."
Un adjutants aizdrāž uz zirga pa klajumu, viesuls kur vaid,
Un, atgriezies atpakaļ, saka: "Tie, pulkvedī, še ir un gaid."
Māj pulkvedis lēni ar roku, un visi tad tālāki šļūd,
Ar granatām, ložmetiem, flintēm tie sniegā un negaisā zūd,
Kā sniegi top aizpūsti klajā un redzami nava nekur.
Kas ir gan šis vadons, kas naktī un putenī parādi tur?
Pār purvu, no kura bēg cilvēks, kur reti tik iemaldās vilks, —
Šai naktī liels putenis griežas, un diezin, cik ilgi tas ilgs!
Tas dvēseļu putenis gaisā, kad Ziemsvētki, ceļas viņš tad,
Pār Latviju gaudo un griežas un nenobeigs gaudot nekad.

gaida pilniem klēpjiem ziedu. Viņi sarunājas pusbalsī, kā baznīcā, tik dziļš ir savīļņojums. Tie bija tautas svētki, kāda brīnišķīga manifestācija, kur spēji un vareni atraisījās tautas griba: pašiem stāvēt un krist par savas zemes svētumu. Viss lielais ļaužu pulks sakustas, visi gaida elpu aizturējuši, acis nenovēršot no ceļa. — Div' dūjiņas gaisā skrēja! — Un tur viņi nāca — tūkstošiem karavīru, mundieros tērpti, stingrā ierindā, dzelžainām sejām. Tie vairs nebija karavīri, kas tur soļoja, tā bij visas tautas brīvā griba. To jutu es, tā juta citi. Simtiem lakatiņu uzplīvoja gaisā kā dūju pulks. Ļaudis raudāja aizgrābtībā, pašķirdami ceļu aizgājējiem. Likās, ka liellaivēs bij sakāpusi Latvijas ziedošā vasara, jo visu karavīru krūtis un cepures bija nopušķotas ziediem . . .”

Skalbe, toreiz pats latviešu strēlnieks, tautas likteņgaitas ir izsacījis vārdiem:

Nebeigs cīnīties Latvijas dēli,
Ellē pašā tie gatavi nokāpt,
Droši sist ar dūri uz galda,
Prasīt Latvijas tiesu un daļu.

Strēlnieku uzvaras kaujas laukā pasargā bēgļus no izklišanas un veido un nostiprina tautā neatkarīgās nacionalās valsts ideju. Strēlnieku slava dod tiesību Goldmanim 5. janvārī 1918. g. sanākušā Krievijas Satversmes sapulcē mest lepnus vārdus: „Latvijas jautājums ir tapis starptautisks, to vairs neizšķirs šeit, Taurijas pilī. Par Latvijas iekšējo iekārtu un attiecībām uz ārieni lems latvju tauta savā Satversmes sapulcē.”

*

Mēs aizmirstam pārāk ātri, pārāk strauji trimda mūs iemidzinājusi pret to, kas mums nozīmīgs ne katram atsevišķi, bet kā tautai. Tiecoties tikai pēc baudām un pārticības, satrūdam dziļā mierā kā kapenēs. Šī greznā mirkļa ilgums ir tikai līdz pirmam lielam pārbaudījumam. Nākotnē raugoties ir no svara, lai mūsu tautā neiznīkst un neizvirst varoņu gars. Tādēļ šī serija veltīta mūsu izcilākiem karavīriem. Pieminēsim viņus dziļā godbijībā, mācīsim mūsu bērniem iegaumēt viņu vārdus un izsekot viņu kara gaitas.

51
LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306114277

Drīzumā iznāks jaun

Arnolds Spekke

SENIE
DZINTARA CEĻI un
AUSTRUM-BALTIJAS
ģeografiskā atklāšana

No atsauksmēm par šīs grāmatas angļu izdevumu

„... pētījums lielākoties aprobežojas ar kristīgas eras diviem pirmajiem gadu simtiem, bet grāmata ir plaša un klasiskie autori citēti *in extenso*. Ilustrācijas (fotografijas, zīmējumi un kartes) ir labas. Faktiski viņam izdevies radīt pirmklasīgu monografiju, kas ļoti interesanta klasiskiem zinātniekiem vispār, bet sevišķi Tacita pētniekiem”.

GREECE & ROME, OXFORD

„... skaistā grāmatīnā autors skicē dzintara tirgus divos pirmajos mūsu eras gadu simteņos”... „Ceļi (t. i. dzintara ceļi), kurus lietoja Romas laikā, ir labi aprakstīti, ilustrējot tos ar romiešu autoru tekstiem”.

THE AMERICAN SLAVIC AND EAST EUROPEAN REVIEW

„... Grāmata skaisti ilustrēta ar dzintara mākslas priekšmetiem no dienvidaustrumu Baltijas, Vidus Eiropas, Itālijas un Asīrijas. Labi attēli rāda romiešu figurīņas un dzintara ornamentus, un padara grāmatu pievilcīgu un kairinošu arī neiesvaidītam”.

ARCHAEOLOGY, HARVARD UNIVERSITY

